

27 Mayıs 1960 Darbesinin Maraş Yerel Basınındaki Yansımaları**Cengiz ŞAVKILI**Dr.Öğr.Üyesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Fen-Edebiyat
Fakültesi, savkli64@ksu.edu.tr**Özet**

Türk devlet geleneğinin vazgeçilmez unsurlarından birisi olan ordu, siyasal hayat içinde daima aktif bir rol oynamıştır. Osmanlı Devleti'nden Cumhuriyet'e uzanan çizgide ordunun yönetim içinde aldığı rol, çok yönlü ve güçlü bir etkiye sahip olmuştur. Siyasal krizler sırasında ülke kaderini etkileme ve yönlendirme konusunda kendini bir görevli addeden ordunun, cumhuriyet dönemindeki ilk siyasal müdahalesi, 27 Mayıs 1960 İhtilali olmuştur. Demokrat Parti'nin kuruluşu ve rakip bir parti olarak iktidar yarışına girmesi ile beraber, Cumhuriyet döneminin en sert mücadelesi de başlamıştı. 1950 seçimleri ile ilk defa muhalefet kanadına geçen CHP ve yeni iktidar partisi DP arasındaki mücadele, meclis sınırları dışına çıkarak, toplumsal bir sorun haline gelmişti. 1957 seçimlerinden de zaferle ayrılan DP, muhalefet ve basın üzerinde uyguladığı baskının yanı sıra üniversite ve ordu üzerinde yaptığı değişikliklerle tepkileri üzerine çekmiştir. DP, CHP'yi sorgulamak amacıyla kurduğu Tahkikat Komisyonu'nun anayasal bir temeli olmadığı konusunda sıklıkla uyarılmasına karşın eleştirileri dikkate almamıştır. 27 Mayıs'ta ordunun hızlı ve etkili müdahalesi ile iktidarına son verilen DP üye ve yöneticileri, ağır cezai yaptırımlara maruz kalarak siyaset sahnesinden çekilmiştir. Türkiye ise demokrasiden uzak, askerî bir idare gerçeği ile tanışmıştır. Asker ve siyaset arasındaki münasebetin ilk örneği olan 27 Mayıs Darbesi, ülke siyaseti açısından önemli sonuçlar doğurmuş ve toplum darbe gerçeği ile ilk kez karşılaşmıştır. Ayrıca toplum, günümüzde de görülmesi mümkün olan yeni bir geleneğin başlangıcına da şahit olmuştur. Bu darbenin bir taşra toplumundaki yansımalarının incelendiği çalışmada temel alınan argümanlar, Maraş'taki dönemin yerel basını olmuştur. Maraş'ta yayınlanan "*Demokrasiye Hizmet*", "*Halk Postası*", "*Kahramanyurt*" ve "*Maraş'ın Sesi*" gazeteleri, darbe döneminin şartları ile ilgili oldukça önemli veriler sunmaktadır. Sonuncusu 15 Temmuz 2016 tarihinde görülen darbe olgusu, toplumun demokratik yapısına kasteden toplumsal bir gerçeklik olarak incelenmeye devam edilmesi gereken bir konudur.

Anahtar Kelimeler: Asker, Askerî Darbe, Halk, Maraş, Yerel Gazete.

Reflections of Maras Local Press of 27 May 1960 Military Coup**Abstarct**

One of the indispensable elements of Turkish state tradition, the military has always played an active role in political life. The role of the army in the line extending from the Ottoman Empire to the Presidency in the administration has had a multifaceted and powerful influence. The Turkish army, which regarded itself as empowered to influence and direct the fate of the country, during the political crisis, made the first political intervention in the republic period with the military coup of 27 May 1960. With the establishment of the Democratic Party and the entry into the ruling race as a rival party, the hardest struggle of the Republican period also began. The struggle between the new ruling party DP and the CHP, which first went to the opposition wing with 1950 elections, became a social problem, out of the borders of parliament. The DP, which won the elections in 1957, took a leap in reaction to changes in the university and the army, as well as pressure on the opposition and the press. Although the DP was frequently warned that the Investigation Commission established to inquire about the CHP was not a constitutional basis, it did not consider the criticism. The members and directors of the Democratic Party, which was downgraded by the rapid and effective intervention of the army on May 27, suffered severe penal sanctions and withdrew from the political life. Turkey, on the other hand, met with the reality of a military administration far away from democracy. The May 27 military coup that first important example of the relationship between soldiers and politics in Republic of Turkey, had important consequences for the politics of the country and the society first met with the reality of the military coup. In addition, society also witnessed the beginning of a new tradition that can be seen today. The sources based on this study of the reflection of the military coup of 1960 in a provincial society were the local press in Maraş. The *Demokrasiye Hizmet*, *Halk Postası*, *Kahramanyurt* and *Maraş'ın Sesi* newspapers published in Maraş provide very important data about the conditions of the coup period. The last coup fact that we saw on July 15, 2016 is a matter to continue to be examined as a social reality that wants to destroy the democratic structure of society.

Keywords: Troops, Military Coup, Public, Maraş, Local Newspaper.

GİRİŞ

Toplumların örgütlü bir sisteme erişmeleri sonucunda ortaya çıkan devlet olgusu, bir korunma ve savunma mekanizmasını da doğrudan oluşturmuştur. Weber'in bürokratik bir memur sınıfına dâhil ettiği askerin (Weber, 2010: 49) ve ordunun temsil ettiği bu mekanizmanın devlet ve devlet yönetimi içinde aldığı konum ise ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre değişmektedir. Buna göre az gelişmiş ülkelerde ordu, millî devlet sınırları içinde değerlendirilmekte ve daha aktif bir görev edinmektedir. Ekonomik, sosyal ve siyasal birçok faktörün bu durum üzerinde etkide bulunduğu bir gerçektir (Tanilli, 1988: 485). Öte yandan askeri, sivil idareye müdahale ettiren faktörlerin çeşitliliği de dikkat çeken diğer önemli noktadır. Ordunun sürekli ve güçlü bir disiplin içinde bulunması, bu müdahalenin özellikle dağınık ve teşkilatsız yapılar karşısında bir güç unsuru yaratmasına sebep olmuştur. Devletin siyaseten güç durumda olduğu sıralarda hazır ve aktif bir konumda bulunan ordu, kendi realitesini ortaya koymakta ve harekete geçmektedir. Batılı sistemlerde ordunun devlet içinde edindiği tarafsız konuma karşın, az gelişmiş ülkelerde ordu, inisiyatif alabilmektedir (Şaylan, 1978: 390). Bu sebeple siyasi bunalımların yaşandığı ülkelerde bu duruma meşru ve siyasi yollarla bir çözüm bulunulamayacağı düşüncesi, silahlı ve donanımlı askeri güçlerin politikaya müdahalesini ortaya çıkarmaktadır (Özdemir, 1994:).

Askerin devlet ile olan ilişkisi ve devlet karşısında aldığı pozisyon, Türk devlet geleneğinde ayrı bir önem taşımaktadır. Keza devlet ve orduyu birbirinden ayırt etmenin mümkün olmadığı Osmanlı Devleti'nde asker, bir yönetici sınıf olarak tanımlanırken, modernleşmenin de öncü yüzü olarak bu süreci hızlandırmıştır. İttihat ve Terakki Döneminde de bu cemiyetin yönetici kadrolarının neredeyse tamamının Harbiye kökenli olması yönetimde de askeri bir yetkinin gelişmesini sağlamıştır. Bu gelenek Cumhuriyet Döneminde de devam ettirilmiş ve Cumhuriyetin kurucu kadrolarını oluşturan ordu mensupları, Kurtuluş Savaşı'nda verilen mücadelenin baş mimarları olarak yeni devletin daimi bekçiliği ve koruyuculuğunu kendiliğinden üstlenmişlerdir. Meşru zemini bu şekilde kuran askerî yapı, yine de Mustafa Kemal'in isteği ile siyasetin dışında tutulmaya çalışılmıştır (Şavkılı-Aydın, 2013: 80). Özdağ'a göre bu durum, Atatürk'ün, savaş döneminin etkili paşalarının etkinliğini kırma amacı ile eş anlamlı olmuştur (Özdağ, 2006: 47-48). Böylece en azından Atatürk'e tabi bir görüntü vererek kontrol altına alınan ordunun ilke ve devrimlere tabi ve hatta onun koruyucusu misyonu ile bir pozisyon alması, bundan sonraki sürecin asker ve sivil idare arasındaki ilişkilerinin seyrini de etkilemiştir.

Türk siyasal hayatının en önemli dönemeçlerinde karşılaşılan darbe gerçeğinin sıklıkla bir iktidar objesi olarak karşımıza çıkması, askerın Atatürk Dönemi sonrasındaki yeniden konumlanması ile ilişkilidir. Sivil yönetime çeşitli gerekçelerle askerî yönetimin el koyması olarak tanımlanan darbeler, ülkenin iç ve dış politikası üzerinde kısa ve uzun vadeli olumsuz etkiler yapmıştır. Devrim ve ilkelerin bekçiliği ve aynı zamanda devletin ve cumhuriyetin daimi koruyucusu sıfatıyla ordu, çok partili hayatın ortaya çıkardığı yeni sorunlar karşısında da bu rolünü ortaya koymuştur. Türk devlet geleneğinde asker ve devlet ilişkisinin iç içe seyreden gelişimi, siyasal tarihte 27 Mayıs 1960 İhtilali ile başlayan yeni bir silsilenin kapısını aralamıştır. 27 Mayıs İhtilali, Türk siyasi tarihi açısından bir çok partili hayatın ilk askerî müdahalesi olması nedeniyle önem taşımaktadır. Bir olaylar dizisine şahit olunan bu dönemin en önemli aktörü olan Demokrat Parti'nin kuruluşu ve hızla yükselmesi sert bir ortam oluşturmuştur. Aşağıda detayları sunulacak bu ihtilalin üstlendiği öncülük ne yazık ki; darbe kültürünün gelişimi, yerleşmesi ve XXI. Yy. Türkiye'inde dahi hâlâ uygulanabilir olmasındaki temel kuvveti oluşturmuştur.

Gerçek anlamda ilk çok partili siyasal hayat denemesinin bir askerî darbe ile sonuçlanması, demokrasi tecrübesizliğinin etkisini göstermiştir. Bu sürecin ulusal medyadaki yansımalarının bir örneğini yerel basında da takip etmek mümkün olmuştur. Aynı zamanda yerel dinamiklerin asker, darbe ve demokrasi tabirlerine olan yakınlığı ve uzaklığının da irdelenebildiği yerel gazeteler, iktidar ve muhalefet ağlarına yakın ideolojik görüşleri simgeleyen ve bunu halka yansıtan ana mekanizmalar olmuştur. Elbette ihtilalin akabinde yayın politikalarında değişikliğe giden bu gazetelerde bir "u dönüşü" nün varlığı basın üzerinde askerî idarenin baskı alanını göstermiştir.

İncelemeye alınan Maraş yerel gazetelerinin bu dönemde iki farklı kutup etrafında örgütlendiklerini görmek mümkündür. DP ve CHP yanlısı görünüm veren bu gazetelerde ihtilalin yansımaları, halk açısından da takip edilebilmektedir. Maraş'ta 1950'de yayın hayatına ikinci defa başlayan ve aralıksız on yıl yayınına devam eden *Demokrasiye Hizmet* gazetesi, DP yanlısı bir politika izleyerek ismini de bu yönde belirlemiştir. Anlaşıldığı kadarıyla 27 Mayıs İhtilali'nin ardından gazete sahibi Saim Emirmahmutoğlu, gözüne alınmış ve sorgulanmasının ardından serbest bırakılmıştır. Valilik ve emniyet birimlerinin onayı ile yayına devam eden gazete, kendi ifadeleri ile "*artık alını pak mazisi ak*" olarak *27 Mayıs İnkılâbının* anlam ve önemini yaymak ve anlatmak konusunda harekete geçeceğini ifade ederek, Türk milletini de bu kampanyaya katılmaya çağırmıştır (Demokrasiye Hizmet, 13 Temmuz 1960: 2). Şehrin ikinci büyük gazetesi *Halk Postası*, CHP politikalarını sıklıkla öven 27 Mayıs sonrasında da bu politikasına daha keskin şekilde devam eden bir gazete niteliğindedir. İhtilal sonrası adeta zafer sarhoşluğu içinde hareket eden gazete,

sert yayınlarına alaycı bir şekilde devam etmiştir. *Kahramanyurt* gazetesi de DP yanlısı bir eğilim çizmektedir. Yine DP yanlısı görünüm veren diğer gazete ise ilk etapta *Vatan Cephesi'nde Maraş'ın Sesi* adı ile çıkan ancak ihtilal sonrasında el değiştirerek ismi de değişen *Maraş'ın Sesi* gazetesidir (Maraş'ın Sesi, 29 Haziran 1960: 1).

DEMOKRAT PARTİ VE 27 MAYIS İHTİLALİNE GİDEN SÜRECİ

II. Dünya Savaşından galip olarak ayrılan Batılı Müttefikler, bundan sonra dünya için demokratik ilkelerle örülü yeni bir rejim öngörmeye başlamışlardır. Bu anlayışın ortaya çıkışı ile beraber tek partili rejimlerde bir yönetim değişikliği başlamıştır. Dünyada giderek artan Batılı ve demokratik değerlerle bezeli rejim örneklerinden hareket eden Türkiye'de bu değerler yönünde bir hareket planı çizerek, çok partili hayata geçişin ilk işaretlerini vermeye başlamıştı. İnönü'nün dünyadaki değişen konjoktüre ayak uydurma isteği ve Batılı Devletler'in bu yöndeki istekleri ayrıca Sovyetler'in Türkiye'ye nota vererek bazı toprak talebinde bulunmaları, 1946 yılında Demokrat Partinin kurulması ile sonuçlanmıştı (Timur, 1991: 43). Bu dış gerekçelerin yanı sıra bir muhalefet partisinin kurulmasına olanak sağlayan iç şartlar da oluşmuştur. Uzun süreli ve yıpranmış bir tek parti iktidarı boyunca ortaya çıkan bütçe açığı, vergi adaletsizliği, hayat pahalılığı gibi durumların yanı sıra Toprak Kanunu'nun meclise taşınması, CHP içinde güçlü bir muhalif kanadı ortaya çıkarmıştır (Eroğul, 2003: 26). Bu kanunun Meclis'te kabul edilmesi üzerine CHP içindeki muhalif sesler; Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü tarafından hükümete *Dörtlü Takrir* olarak anılacak olan ve hükümetten demokratik yönetim tarzının kurulmasını isteyen bir istek paketi sunulmuştu. Ancak bu istek paketinin CHP idaresi tarafından reddedilmesi üzerine 7 Ocak 1946 tarihinde Demokrat Parti resmen kurulmuştur (Albayrak, 2004: 44).

Öte yandan yeni kurulan DP'nin tüzüğünde ön gördüğü ve vaat ettiği liberal adımlara karşı hızla harekete geçen CHP, oldukça radikal kararlar almaya başlamıştı. CHP, Toprak Kanunu'nun yanı sıra basın ve matbuat üzerinde de iyileştirmeye gitmiş ve ayrıca tek dereceli seçim sistemini kabul etmiştir. Ayrıca CHP, seçimleri yeni kurulmuş ve teşkilatlanmasını sağlayamamış bir partiye karşı güç kazanmak için öne çekme kararı almış, Türkiye tarihinin ilk çok partili genel seçimleri 1946 yılında yapılmıştır. CHP, 1946 yılında yapılan ilk çok partili seçimde 63 ilden meclise gönderilen 465 milletvekilinden 397'sini kazanmıştır. 65'i milletvekili ise DP'den seçilebilmiştir. Ancak seçimlerde haksız uygulamalar olduğu gerekçesi ile muhalefet partisi tarafından yoğun eleştiriler yapılmıştır. Hatta DP, Bursa, İzmir, Adana, Ankara gibi yerlerde iktidar partisinin vali ve kaymakamları yönlendirdiğine dair protesto mitingleri dahi düzenlemiştir (Tuncer, 2008: 71; 76). Ancak seçim sonuçları

değiştirilememiştir. Artık güçlü bir rakip karşısında oldukça çetin bir mücadele vermek durumunda kalan CHP, Meclis'te büyük bir muhalefet ile karşılaşmıştır. DP'nin, henüz 1946 seçimlerinin ardından Meclis'te yaptığı protesto bundan sonraki gerilimin ilk sinyallerini vermiş bulunmaktaydı. Gerilimin sonunda Cumhurbaşkanı İnönü inisiyatifi ele alarak *12 Temmuz Beyannamesi* olarak bilinen bir beyanname yayınlamıştır. Bu beyanname İnönü, iktidar ve muhalefet partisi liderlerine halka karşı olan sorumluluklarını hatırlatmış ve kendisinin her iki lidere de eşit mesafede olduğunu ilan etmiştir. Bu beyannamenin ardından hükümet ile muhalefet arasındaki temaslar artırılmıştı. Bu durum İnönü'nün Peker hükümetine olan desteğini çektiğinin bir ifadesi olmuş ve her iki taraf da bu durumdan memnun kalmıştır (Eraslan, 1988: 145).

Peker'in istifası ile sonuçlanan ve Saka hükümetinin kurulması ile iyi bir grafik izleyen iktidar ve muhalefet ilişkileri, Seçim Kanunu tartışmaları ile yeniden bozulmuş ve 12 Temmuz mütarekesi terk edilmiştir. DP'nin istemleri yönünde seçimlerin denetiminin hâkimler yolu ile takip edilmesi ve Yüksek Seçim Kurulunun kurulması ile Seçim Kanunu kabul edilerek, yürürlüğe sokulmuştur. Zorlu bir meclis döneminin ardından yeni seçimler için belirlenen tarih 14 Mayıs 1950 olmuştur. Bu seçimlerde yapılan en önemli değişiklik, aynı zamanda CHP'nin iktidardan düşmesine de yol açan nispi temsil yerine çoğunluk sisteminin kabul edilmesi olmuştur. Aslında yanlış politika güderek kabul ettiği bu değişiklik ile CHP, aslında DP'ye yakın oy almasına karşılık çok daha az milletvekili çıkarmıştı (Yıldırım, 2004: 132). DP, CHP, MP olmak üzere üç partinin katılımları ile seçimler boyunca radyo konuşmaları yapılmış, ilan edilen seçim beyannameleri ile yoğun bir propaganda faaliyeti gözlenmiştir. Sayısal olarak ilk kez sonuçların ilan edildiği bu seçimlerde oyların % 55. 2'sini DP, % 39. 6'sının CHP tarafından alındığı belirtilmiştir (Tuncer, 2010: 85). Böylece önemli bir seçim zaferine imza atan DP, ülkede yepyeni bir dönemin kapısını açmış oluyordu. Bilhassa köklü ve kurucu maziye sahip önemli bir gücü saf dışı bırakmayı başarmış bulunan DP için bundan sonraki en önemli hamle, bu iktidarı elinde uzun süre tutabilme gayretini gösterebilmektir. Ancak ilk etapta yıllardır CHP elinde yönetilmiş ve yönlendirilmiş bulunan ordu ve bürokratik kademelerin yeni parti ve iktidara alıştırılma sürecine girmesi gerekmektedir. Keza bu kademeler, hâlâ CHP'ye taraf ve yakın bir görüntü vermekteydi ve her an bir tehlike ile karşılaşılma durumu söz konusuydu (Eroğul, 2003: 97-98). Bu amaçla hükümeti kurmakla görevlendirilmiş olan Menderes, cumhurbaşkanı seçilen Celal Bayar'ın da inisiyatifi dâhilinde ilk olarak ordu idaresinde radikal değişimler ve komuta kademesinde yeni ve ani atamalar yapmıştır. Bunun yanı sıra halkın gönlünü okşayacak olan Arapça Ezan yasağını kaldırma ve genel af gibi kanunlarla önemli hamlelere imza atan Menderes, bir yandan da eski iktidar ve yeni

muhalefetle sert tartışmalar içine girmeye başlamıştı. Öyle ki dış politikada DP tarafından verilen tavizlere karşı eleştiriler yönelten CHP'ye iktidar kanadından verilen ilk yanıt oldukça tartışılacak olan CHP'nin sahip olduğu gayrimenkullerin hazineye aktarılması olmuştur (Albayrak, 2004: 207-209).

Bu sıralarda gündemde olan en önemli dış politika konusu, Türkiye'nin NATO üyeliği ve Kore Savaşı'ndaki tutumu olmuştur. İktidara gelen Demokrat Parti Hükümeti, CHP'den çok daha fazla NATO üyeliğini istemekteydi. Bu amaçla oldukça fazla çaba sarf etmişti. Batılı Demokrasiler açısından DP'nin iktidara gelmesi, Sovyetler karşısında kazanılan müthiş bir zaferdi. Nitekim New York Times gazetesinde, 17 Mayıs 1950 tarihli bir yazısında "*Bu hayret verici sonuçtan sadece Türkler değil Batı Demokrasileri ne kadar gurur duysa azdır*" denmiştir (Aktaş, 1998: 24). Bu büyük sevinç, DP üzerinde daha cesaretlendirici bir etki yapmıştır. Böylece DP, kendi ideolojik görüşüne kuvvetli bir dayanak bulmuş oluyordu. Keza CHP, NATO üyeliğini bir güvenlik endişesi ile isterken Demokrat Parti bu duruma bir ideolojik açılım bulmuştu. Kendi kapitalist ekonomik anlayışını ve çok partili hayatı güvenlik altına alma isteği, Demokrat Partinin temel dayanağını oluşturuyordu (Sönmezoglu, 1994: 87). Bu sıralarda ortaya çıkan Kore Savaşı, Türkiye için aradığı fırsatı sunmuş ve BM'nin üyelerine gerekli askeri desteği verme çağrısında bulunması üzerine bu çağrıya ilk olumlu yanıt, ABD'den gelirken ikinci yanıt ani bir kararla beklenmedik bir şekilde Türkiye'den gelmiştir. ABD'yi ve NATO'yu etkileme amacı güden Türkiye, Bakanlar Kurulunun aldığı kararla 4500 kişilik askeri gücünü Kore'ye göndermiştir (Eker, 2007: 76). Karar hemen herkes tarafından olumlu karşılanmış ancak usul olarak kararın TBMM'ye danışılmadan alınmış olması eleştirilmiştir. Menderes bu eleştirilere karşı alınan kararın bir savaş kararı değil, sulhu koruma teşebbüsü olduğunu dolayısı ile bir meclis kararını gerektiren durumun söz konusu olmadığını ifade etmiştir (Akkaya, 2012: 10). Ancak savaş sırasında alınan bu kararın bedeli olarak 1952 yılında NATO'ya üye olan Türkiye için iç politikada sular durulmuş görünmüyordu.

1950-1954 arasındaki DP'nin yükseldiği ve icraatlarıyla etkin faaliyetler gösterdiği bir dönem olmuştur. Seçimlere yakın bir zamanda Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu ve Petrol Kanunu gibi tepki çeken kanunları yasalaştıran DP, öte yandan Ceza ve Basın Kanunlarında da değişiklikler yapmıştır. Buna göre basın yolu ile hakaret eden ve kişiye maddi ve manevi zarar verebilecek şekilde yapılacak haberler çok sert bir şekilde cezai yaptırıma tabi tutulmuştur (Bayburt, 2001: 74). Bu şartlar altında 2 Mayıs 1954'te yapılan genel seçimlerde DP oylarını artırarak % 56.6 ve CHP % 34.7 oranında oy almıştır (Eroğul, 2003: 140).

Yeni döneminde DP, aldığı zaferle birlikte daha radikal ve daha emin adımlar atarak iç ve dış politikada yeni bir dönemin kapısını açmıştır. Ancak bu yeni dönemde atılan radikal adımlar, aynı zamanda sonun başlangıcını oluşturmuştur. İlk hükümet icraatlarından biri Millet Partisine oy veren Kırşehir'i ilçe yapmak olmuştur (Teziç, 1976: 267). Ayrıca, memurlar üzerinde bir düzenlemeye giderek otuz yılı aşmış memurların emekliye sevk edilebileceğini düzenleyen bir kanunu kabul etmiştir. Profesörler üzerinde de aynı düzenlemeye giderek 25 yılı aşan bütün memurların emekliye ayrılacağı kararı alınmıştır. Hatta daha sonraki düzenleme ile bu şart da ortadan kaldırılıyor ve istenildiğinde her memur yıla bakılmaksızın saf dışı bırakılabiliyordu (Albayrak, 2004: 268). Böylece ikinci zaferi ile DP, kendisine olası bir muhalif grup bırakmamak niyetine bürünüyordu.

Öte yandan ekonomik zorluklar ülke genelinde baş göstermeye başlamış ve ihracat ve ithalat dengesindeki sıkıntılar ve iklimin elverişsizliği nedeniyle üretimde azalma, karaborsayı artırmış ve ülke içinde genel huzursuzluklar baş göstermişti. Dış politikada ise Kıbrıs ve 6-7 Eylül olayları ile zor günler yaşayan Menderes, kendi tabiri ile bir *facia* atlatmıştı (Tuna, 2005: 206). Öyle ki, sadece hükümet değil parti içinde de sıkıntılar yaşamaya başlamış ve parti idaresine ağır eleştiriler yönlendirilmiştir. DP'nin iktisat politikasını açıkça eleştiren 19 milletvekili parti tarafından divana sevk edilmiş ve parti yönetimi bu milletvekillerinden 9'unun partiden ihracına karar vermişti (Bayburt, 2001: 70). Parti içi ve dışından gelen baskılar sonunda ticaret, maliye ve dış işleri bakanları istifa etmiş ve Menderes'te istifanın eşiğine gelmiş bulunuyordu. Mükerrer Sarol'un *Sarol Formülü* olarak adlandırılacak metoduyla Menderes, partiden güvenoyu istemiş ve güvenoyu oylaması sonunda hükümet düşerken başbakan güvenoyu almış oluyordu. Bu kurtuluşu ile Menderes, üniversite, sendikalar ve basına karşı çok daha sert bir politika ile iş başına geri dönmüştü (Eroğul, 2003: 193-195). Bu kötü durum nedeniyle genel seçimlerin öne alınması gündeme gelmiştir. Ancak daha evvelinde mevcut seçim kanunu üzerinde 1954 ve 1957 yılında seçim değişiklikleri yapılmış ve bu durum oldukça tartışılmıştır. 1954 yılındaki değişikliğe göre sadece *elle yazılı karma listeler* geçerli sayılmıştır. Ayrıca siyasi partilerin ortak bir liste şeklinde aday göstermesi engellenmiştir. Yapılan başka bir değişiklik ise daha fazla tepki çekmiştir. Buna göre siyasi partiye adaylık için başvurup herhangi bir sebeple adaylığı reddedilen bir aday başka hiçbir siyasi partiden veya bağımsız şekilde aday olamıyordu. Böylece DP, kendisinin aday göstermediği kişilerin kendisine karşı harekete geçmesini engellemiş oluyordu (Tuncer, 2012: 16).

Bu sıralarda parti içindeki sular durulmuyor ve ardı sıra istifalar gündeme geliyordu. Orhan Köprülü, Fuat Köprülü, Turan Feyzioğlu gibi isimlerin istifalarının yanı sıra Basın Kanunu ile basın özgürlüğünün kısıtlanması,

Toplantı ve Gösteri Yürüyüş Hakkının sınırlandırılması, CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek ve CMP Başkanı Osman Bölükbaşı'nın tutuklanması gibi durumlar ortamı daha da gerginleştirmiştir. Ayrıca DP'nin yaşadığı bu kaos karşısında birleşmeyi düşünen muhalefet partileri, bu kararı uygulayamamış ve seçimlere tek başına girme kararı almıştı. İnönü bu durumu CHP, *seçimlere herhangi bir muhalefet partisi ile ittifak yapmadan bağımsız olarak girme kararı almıştır* diye duyurmuştu (Bulut, 2009: 128-129). 27 Ekim'de yapılan seçimlerde ülkenin bazı yerlerinde seçim kavgaları gündeme gelmiştir (Aslan, 2014: 85). Seçim sonuçlarına göre DP kazanmış olmasına karşın oylarını düşürerek 424, CHP oylarını artırarak 178, CMP ve Hürriyet Partisi ise 4'er milletvekili çıkarmıştır (Albayrak, 2004: 299-300). Türk'e göre bu seçimler, DP'nin iktidarı süresince en az katılımın olduğu seçimler olmuştur (Türk, 1969: 81).

DP iktidarının son evresini oluşturan bu yeni dönemde siyasi haklar ve basın üzerinde giderek artan baskılar iktidar-muhalefet ilişkilerinde de ciddi bir sertlik oluşturmuştur. Muhalefet kanadında iktidara karşı bir birlik kurma çabası başlamıştır. 1959 Nisan ayı itibarıyla sertleşme başlamış, İnönü Uşak bölgesine kalabalık bir ekiple çıkarma yapmıştı. Bu ziyaret büyük olaylarla son bulmuş, İnönü, olaylar sırasında yaralanmıştır. İnönü'nün İstanbul'a dönüşünde de olaylar son bulmamış ve arabası taşlanarak zor kullanılmıştı (Eroğul, 2003: 232). Öte yandan Menderes ve İnönü arasında şiddetli bir söz düellosu başlamış ve her gidilen yerde yeni olaylar yaşanmıştır. Bilhassa İnönü'nün Konya ziyareti sırasında halkla polis arasında çıkan çatışmalar ve Kayseri'de ortaya çıkan olaylar sonunda DP iktidarı olağanüstü toplanarak, CHP hakkında meclis tahkikatı açılmasına karar vermiştir. DP'nin önergesinde CHP'nin iktidarı meşru olmayan yollarla ele geçirmek için hücre örgütü kurmak ve silahlanmak gibi çeşitli iddialarda bulunuyordu (Taşpınar, 1996: 133-135).

Bu amaçla bir komisyon kurulması önergesi Meclis tarafından kabul edilirken, 15 kişiden oluşacak olan bu komisyonun yetkilerini belirleyen bir kanun çıkarılması, DP için sonun başlangıcı olmuştur. Keza kanun çok geniş haklar içinde büyük yasaklar ilan ediyordu. Bunun üzerine İstanbul'da başlayan öğrenci olaylarının yanı sıra Ankara'da da Harbiyeliler, yürüyüş düzenlemiş ve böylece ordu, DP karşısındaki konumunu belirlemiş oluyordu. Aslında olabilecek durumların habercisi olan bu yürüyüş, Menderes tarafından yeterli şekilde algılanmamış ve kendisine yapılan uyarıları dikkate almamıştır. Keza Menderes, kurtuluşu halkta buluyor, halka fazlasıyla güveniyor ve onlardan destek, teselli buluyordu (Maman, 2013: 203). Menderes'in Eskişehir'e yaptığı ziyaret sırasında askerlerin sırtını dönerek yaptığı karşılama ile ihtilalin emareleri verilmiştir. Nihayet gece saat 03.15'te Genel Kurmay ve Çankaya'nın ele geçirilmesi ile 27 Mayıs günü ihtilal ilan edilmiştir. Sonrasında ilan edilen

askeri yönetim, yani Milli Birlik Komitesinin kurulması ile Menderes, Kütahya'da yakalanırken, Bayar Çankaya'da gözaltına alınmıştır (Taşpınar, 1996: 47-48).

İhtilalin ardından Cemal Gürsel önderliğinde Milli Birlik Komitesi kurulmuştur. Bundan sonra bir komisyon kurulması ile olayların araştırılması şeklinde seyreden gelişmeler, cezai yaptırımlar ve idamlar ile son bulmuştur. Aynı zamanda anayasa komisyonu adını alacak olan bu ekip ilim adamlarından oluşturulmuş ve Prof. Dr. Sıddık Sami Onar başkanlığında bir rapor hazırlamıştır (Aydemir, 1998: 448). Mahkemelerin Yassıada'da yapılması fikri bizzat Cemal Gürsel'den çıkmış ve Sami Başol liderliğindeki mahkeme heyetinin 15 Eylül 1961 günü açıkladıkları karara göre 15 kişi hakkında idam ve 31 kişi hakkında müebbet hapis cezası verilmiştir. Menderes de idam edilmesi istenenler arasındadır. Kararın uygulaması 17 Eylül 1961'de yerine getirilerek, cumhuriyet tarihinin ilk çok partili iktidarının lideri idam edilmiştir (Durmuş, 1990: 22; 32).

MARAŞ YEREL BASININDA 27 MAYIS ASKERİ DARBESİ

Maraş yerel basınında 27 Mayıs öncesinde ülke genelinde görülen gerginliğin minimal bir örneğini görmek mümkündür. DP ve CHP arasındaki sonu gelmez atışma ve tartışmalar, farklı parti yanlısı olan çeşitli yerel gazetelerdeki haberlerden de takip edilebilmektedir.

DP yanlısı Demokrasiye Hizmet gazetesinde ihtilal öncesinde yapılan haberlerde sürekli olarak CHP'nin çözüldüğü ve parti olarak dağıldığı vurgusu yapılırken, CHP Maraş teşkilatından yoğun istifaların olduğu haberi duyurulmuştur. Yerel basın haberlerine göre yılın ilk aylarında köy ve ilçe ocak ve yönetimlerinde CHP'den istifalar yoğunlaşmış ve DP'ye katılım giderek artmıştır (Kahramanyurt, 7-20 Ocak 1960). Anlaşılan o ki Menderes'in bu sıralarda Maraş'a yapmış olduğu ziyaret, istifa sayısında yoğun bir artış sağlamıştır. Menderes'in Maraş'ı ziyareti ile DP'ye kitleler halinde katılımlar yapılmaya başlamıştır (Kahramanyurt, 27 Şubat 1960: 1). Hatta gazete, köşelerinde istifa edenlerin mektuplarına yer vererek, bu kişilerin DP tarafına geçmelerinin sebeplerine de ışık tutmaktadır. Örneğin, CHP'den istifa eden Kayahan Erdoğan Yılmaz, *Niçin DP'ye Geçtim* başlığı ile hazırlamış olduğu mektupta, DP'den çıkar teklif edildiği ve bu nedenle CHP'den istifa ettiği yönündeki iddialara açıklık getirmiştir. Buna göre Yılmaz, bu saf değişikliğinin sebebinin milletin refah ve saadetinin ancak DP'nin iktidarda kalması ile gerçekleşebileceğini ve bu sebeple bu parti kanalına geçtiğini ifade etmiştir (Demokrasiye Hizmet, 13 Nisan 1960: 1).

DP ve CHP arasında giderek artan siyasi kriz Meclis salonlarına da yansımaya başlamış ve Meclis faaliyet gösteremez hale gelmiştir. Öte yandan Meclis'teki tartışmalar da yerel basında yer bulmuş, artan kriz atmosferine burada da yer verilmiştir. Demokrasiye Hizmet gazetesine göre Halk Partili propagandacılar, Meclis'te kabul edilen kanunlar hakkında memlekette yaygara çıkararak milletvekillerine telkinlerde bulunmaktadır. Ayrıca gazeteye göre Halk Partisi içinde yer alıp vahametinin farkına varanlarda vardır, ancak yılgnlık ve bıkkınlık içinde olduklarından sesini çıkaramamaktadırlar (Kahramanyurt, 6 Şubat 1960: 1). Öte yandan CHP'nin ısrarla seçim istemesi de yerel basında yorumlanan olaylar arasında olmuştur. Aynı gazetede *Türk FA* imzası ile baş makaleye konulan ve *Milletin Hükümü* başlığı ile verilen haberde CHP'nin ısrarla seçim istemesinin ardındaki sebebin ülkede yeni buhranlar yaratarak ve karmaşadan istifade ederek iktidar olma isteğinin bir sonucu olduğu yönündedir. İnönü'nün CHP Samsun İl Kongresinde okunan mesajındaki *baskı rejimi son çırpınışları içindedir* sözlerinin taşındığı gazetede:

Halk Partisinin memlekette yarattığı baskı rejimi, DP iktidarının müsamahası sayesinde şimdiye kadar meydanı boş bulmuş ve en büyük buhranların ve tehlikelerin husule gelmesine sebebiyet vermiştir. Fakat şimdi DP iktidarı, kendi meclis grubu vasıtasıyla azimle doğrulmaktadır ve Halk Partisinin yarattığı baskı rejimine artık kat'i olarak son verecektir denmiştir (Demokrasiye Hizmet, 15 Nisan 1960: 1).

6 Nisan 1960 tarihli gazetenin başmakalesinde yine İnönü'ye atf yapan eleştiriler gündeme getirilmiştir. İnönü'nün dürüst olmayan bir seçim yapılmasına asla izin vermeyeceğini belirten açıklamasına gazetenin yorumu da oldukça sert olmuştur. Buna göre:

Seçimlerin dürüstlüğü mevzuunda İnönü nasıl fikir serdedebiliyor? Vaktiyle seçim neticelerini insafsızca çiğnemiş olan Halk Partisi, Halk Partisi adını muhafaza ettikçe seçimler bahsini katiyen kurcalamamalıdır. Kaldı ki aynı Halk Partisi 1946 seçim faciasını bir tarafa bırakınız 1950'deki ve daha sonraki seçimlerde de dürüstlükten uzaklaşmış bir partidir. Seçimlerden evvel ve seçimler esnasında memleket satılıyor şeklinde ağır iftiralar ortaya atan Halk Partisi, seçimlerden sonra milletimizin siyasi olgunluğuna dahi dil uzatmış ve böylece seçim neticelerine hürmet etmediğini göstermiştir. Demokrat Parti ise Halk Partisine karşı seçim müessesesini daima korumuş ve el'an

korumaktadır. İsmet İnönü evvela kendi partisini ıslah etsin (Demokrasiye Hizmet, 16 Nisan 1960: 1).

Bu sert yorumlara ek olarak DP yanlısı olduğu gözlenen Kahramanyurt gazetesinin başyazısında yer verilen *Korku ve İnönü* başlıklı yazıda ise İnönü ve Menderes arasındaki çatışmanın temelinde yatan diktatörlük ve demokrasi tartışmasına değinilmiş ve İnönü'nün *Menderes iktidardan düşme korkusu yaşıyor* sözlerine şu şekilde cevap verilmiştir:

Menderes eğer partisi ile birlikte memlekette bir diktatörlük kurmuş olsaydı iktidardan düşmekten korkar, binaenaleyh ona göre tedbirler alırdı. Hâlbuki bugün Menderes'in idaresi altında bulunan Demokrat Parti, bu memlekette iktidarların seçimlerle tayin olunmasını sağlamak için açılan hürriyet mücadelesinde millete rehberlik yapmış olan bir partidir. Şu halde Demokrat Parti için milli iradenin her kararını hürmetle karşılamak vazifedir ve fazilettir. Demokrat Parti, milli iradenin kararıyla iktidarda kalabilir, iktidardan uzaklaşabilir. Her iki halde de milletin kararı muhtemeldir. Acaba İsmet İnönü'nün partisi milletin kararlarına aynı şekilde hürmet etmeyi öğrenmiş midir? (Kahramanyurt, 23 Ocak 1960: 1).

Bu sözlerden anlaşılacağı üzere yerel basın bilinçli veya bilinçsiz şekilde iktidarın ancak halk iradesi ile düşürülebileceğini ve muhalefet partisinin bu duruma saygı göstermesi gerektiği fikrindedir. Bu, gelecekte olabileceklerden habersiz bir tutumun göstergesi olarak oldukça ironik bir içerik taşımaktadır. Bu sıralarda DP tarafından Tahkikat Komisyonunun kurulmasını müteakip İstanbul ve Ankara'da başlayan öğrenci gösterilerinde *Menderes İstifa Kahrolsun Diktatörler* sloganları atılıyor ve askerler protestoculara destek veriyordu. Her iki parti de birbirlerini diktatör olmakla suçluyordu. Bütün bu olaylar üzerine Menderes, İstanbul ve Ankara'da sıkıyönetim ilan etmiştir (Eroğul, 2003: 247). Bu kısmi zaman ve mekânlı örfi idare haberlerine yerel basında da rastlanmıştır (Demokrasiye Hizmet, 29 Nisan 1960: 1).

Kahramanyurt gazetesinde *İsmet İnönü ve Partizanlık* başlığı ile sunulan başyazıda İnönü'nün DP iktidarını 1950'den bu yana partizanlık yapmakla suçladığı belirtilerek, İnönü'nün Halk Partisinin daha evvel partizanca bir idare kurmuş olduğu ve partinin devletle bir olarak kabul edildiğini İnönü'nün kendi cümleleri ile sunmuştur:

Cumhuriyet Halk Partisinin bugün memlekette faaliyeti, hükümetten ayrı bir siyasi teşekkül olmaktan çıkmış, hükümetin mümtaz, milletin ve devletin müşterek bir müessesesi haline gelmiştir (Kahramanyurt, 9 Ocak 1960: 1).

Görüldüğü üzere hem ulusal hem yerel basın gündemi, iki partinin çatışması ile meşgul olmuştur. Bu çatışmaların arka planında yürüyüp ilerleyen bir darbe planı söz konusu olmuştur. Günden güne artan olaylar, nihayetinde 27 Mayıs günü bir ihtilal ile sonuçlanmıştır. 27 Mayıs'ın ertesinde Maraş yerel basınında genel hatları ile bir şaşkınlık ve sessizlik hâkim olmuştur. Öyle ki DP'nin Maraş basınındaki temsilcisi konumunda olan ve darbe evvelinde yukarıda örnekleri verildiği üzere açıkça taraf belirtmiş bulunan Demokrasiye Hizmet gazetesinin 27 Mayıs'ta çıkan nüshasındaki başlık *bu gece saat ikiden itibaren askeri bir hükümet idareyi devraldı* şeklinde oldukça yalın ve şaşaasız olmuştur. Aynı manşetli haberde yurdun her tarafında örfi idare ilan edildiği ve Cemal Gürsel başkanlığında Milli Birlik Komitesi kurulduğu belirtilmiştir. Öte yandan Maraş yerelinde de bütün idarelerin, ticarethanelerin ve müesseselerin kapatıldığı ve sokağa çıkma yasağı ilan edildiği duyurulmuştur (Demokrasiye Hizmet, 27 Mayıs 1960: 1). CHP yanlısı Halk Postası gazetesi ise ihtilali büyük bir sevinçle karşılamış ve *Yaşasın Türk Ordusu* manşetiyle duyurduğu haberinde *memleketin makûs talihini bir daha kansız olarak yenilmiştir* ifadelerine yer verilmiştir (Halk Postası, 29 Mayıs 1960: 1). Halk Postasının bu ilk coşkulu tepkisinden anlaşılacağı üzere sonraki sayılar oldukça sert bir yayın ilkesi ile çıkmaya devam edecektir.

27 Mayıs günü çıkmayan Kahramanyurt gazetesinin ertesi gün yaptığı yayında ise bir şaşkınlık ve sessizlik gözlenmiştir. Güncel sıradan halk haberlerinin yansıtıldığı gazetede sadece Maraş Garnizon Komutanı ve Valisi Zeki Belen'in tebliğine yer verilmekle yetinilmiştir. 30 Mayıs'ta şaşkınlığını üzerinden atan gazetenin manşeti *Milli Birlik Kabinesi Kuruldu* şeklinde olmuştur. Siyasilerden oluşturulmayan yeni kabine üyelerinin isimlerinin de verildiği haberin yanı sıra DP'li olup serbest bırakılan mebuslardan da bahsedilmiştir (Kahramanyurt, 28-30 Mayıs 1960: 1).

Darbenin Maraş'ın Sesi gazetesindeki ilk yankılarına ise Mayıs ayına ait nüshaları elimizde olmadığı için ulaşamamaktadır. Bununla birlikte elimizdeki sayılardan darbeden bir ay sonrasına ait olan 28 Haziran tarihli ilk nüshada Cemal Gürsel'in *Bu hareket şu veya bu parti hesabına değildir* manşeti ile yer verilmiştir. Gürsel, konuşmasında memleket genelinde DP'liler namına ortaya çıkan bazı nahoş tutumların yerinde olmadığını belirterek, kapsayıcı ve hoşgörülü bir politika peşinde olduklarını ifade etmiştir (Maraş'ın Sesi, 29

Haziran 1960: 1). Bu cümleden anlaşılacağı üzere Cemal Gürsel'in ülke genelinde yaptığı ilk beyanat halkı sakinleştirici yönde olmuştur. Buna göre siyasi partilerin kapatılmadığı, yeni bir anayasa hazırlanmaya kadar faaliyetlerinin askıya alındığını belirten Gürsel, ayrıca bir diktatörlük idaresinin kurulmayacağı ve buna asla izin verilmeyeceği konusunda da kendisini garantör olarak göstermiştir. Daha da önemlisi Gürsel, bütün halkın hangi siyasi parti mensubu ya da taraftarı olursa olsun birbirlerine kardeş olarak sevgi ve saygı içinde yaklaşmalarını ve sükûn içinde beklemelerini istemiştir (Demokrasiye Hizmet, 29 Mayıs 1960: 1).

Demokrat Parti idarecileri de darbe sonrası sessizliğini bozan taraflardan biri olmuştur. Maraş yerel basınında yer alan haberlere göre DP Genel İdare Kurulu Azası Sıtkı Yırcalı, partisinin durumu ile ilgili olarak açıklama yapmıştır. Buna göre DP'nin adil ve tarafsız olarak yapılacak seçimleri beklediği ve *daima milletimizin hizmetinde şerefli vazifeler görmüş olan şanlı ordumuzun son hadiselerinde kısa zamanda elde ettiği sonuçların milletimiz yurdumuz ve demokrasimiz için başarılı olmasını* dilemiştir (Demokrasiye Hizmet, 30 Mayıs 1960: 1). İzmir DP teşkilatı eski başkanı ve aynı zamanda il idare kurulu üyesi olan Burhan Maner'in açıklaması da buna paralel içeriktedir. Maner, ordunun yönetime el koymasından memnuniyetini ifade ederken senelerden beri olabilecekler konusunda parti idarecilerinin uyarıldığı ancak kendileri tarafından ciddiye alınmadığı ve bu sonucun normal değerlendirilmesi gerektiğini savunmuştur. Artık partinin kötü ve şahsi menfaatlerinin peşine düşen bu idareciler elinden kurtarılabilceğini de ifade etmiştir (Demokrasiye Hizmet, 3 Haziran 1960: 1).

İhtilalin sessiz taraflarından olan İnönü de kısa süre sonra açıklama yapmıştır. CHP lideri İnönü'nün darbe sonrası açıklamaları da 1 Haziran 1960 tarihli Demokrasiye Hizmet gazetesinde yer almıştır. Gazetede CHP lideri İnönü'nün partilileri sükûnete ve itidale çağırdığı bir beyanata yer verilmiştir. İnönü, bu beyanatında partililerin intikam hissinden uzak durmaları ve parti teşkilatlarının da bu hislerden vatandaşları uzak tutmalarını istemiştir (Demokrasiye Hizmet, 1 Haziran 1960: 1). CKMP'de açıklama yapan ve halkı sükûnete ve emirlere uymaya çağıran partiler arasındadır. Parti, 27 Mayıs İnkılâbı karşısında üyelerini ve vatandaşlarını uyarmak için bildiriler yayınlamıştır. CKMP Maraş İl Başkanı Mustafa Kuşçuoğlu, beş maddelik bir bildiri ile ilk olarak bu inkılâbın, milletin ve dünyanın dikkatleri karşısında büyük bir imtihanın eşiğinde olduğunu ifade etmiştir. İlk aşaması başarılı şekilde gerçekleşen inkılâbın bundan sonraki aşamalarının da başarılı olması için hem Maraş halkı hem ülke vatandaşlarına görevler düştüğü belirtilmiştir. Bu dönemde resmi kanalların uyarıları yönünde hareket etmek, dedikodu kin ve nefretle hareket etmemek gerekmektedir. Ayrıca Kuşçuoğlu'na göre bu inkılâp

hareketi, herhangi bir siyasi tarafa yorulmamalı ve inkılâp hareketi töhmet altında bırakılmamalıdır. Son olarak Maraş halkı ve partiye düşen en büyük görevin soğukkanlı ve ağır başlı bir davranış olacağı da belirtilmiştir (Halkın Postası, 10 Haziran 1960: 1). Dönemin basın ve yayın organlarında ihtilal ya da darbeden inkılâp hareketi olarak bahsedilmesi, halkın nasıl sindirildiğini göstermesi ve darbeye meşruluk kazandırılmak istendiğini göstermesi açısından oldukça dikkat çekicidir.

27 Mayıs İhtilalinin Maraş halkındaki ilk yansıma ve tepkileri de yine yerel gazeteler üzerinden incelenebilmektedir. Bu dönemde DP Maraş İl Başkanı Enver Kadioğlu ve CHP il Başkanı ise 4 Nisan 1960 tarihinde yapılan kongre ile seçilen Nazım Bayazıt'tır (Kahramanyurt, 5 Nisan 1960: 1). Gazete haberlerinden anlaşıldığı kadarıyla şehirde ihtilalin ardından kutlamalar düzenlenmiştir. Küçük bir haber karesinde de olsa Demokrasiye Hizmet gazetesinde yer verilen habere göre Maraş halkı, darbenin ardından şehirde uzun süreli şenlikler düzenlemiş ve askeri idarenin kurulması nedeniyle kurbanlar kesmiş, halk aşureler pişirerek servis etmiş, esnaf ve dernekler tarafından Cemal Gürsel'e tebrik telgrafları çekilmiş ve şenlikler yapılmıştır (Demokrasiye Hizmet, 30 Mayıs 1960: 1). Halk Postası ise *hak ve hürriyetlerimizin kurtuluşunun 27 Mayıs Bayramı* olarak duyururken günlerdir süren kutlama ve şenliklerden bahsetmiş, halkın *ölçülü* fakat *içten* bir istekle kutlamalara katıldığını ifade etmiştir. Gazeteye göre halk, *şerefinin, hakkının, hürriyetlerinin ve hatta canının* hükümet tarafından himaye edildiğinden emin, huzur ve sükûn içinde işleri ve güçleriyle meşguldür (Halk Postası, 3 Haziran 1960: 1). Öte yandan Maraş'ta yer alan öğretmenler tarafından da Cemal Gürsel'e tebrik telgrafları çekilmiştir (Halk Postası, 30 Mayıs 1960: 1). Yine Maraş Cezaevi sakinleri de Cemal Gürsel'e bağlılık ve tebriklerini ileten telgraflar çekmişlerdir (Kahramanyurt, 4 Haziran 1960: 1). Anlaşıldığı kadarıyla Maraş halkı ihtilal karşısında itidalli ve sakin bir görüntü çizmiştir. Bu sessiz görüntü gereği olarak inkılâbın gerekçeleri halka anlatılmak gereği hissedilmiştir. İnkılâp hareketinin gerekçelerinin halka sunulması ve anlatılması için öğretmenler bu konuda seferber edilmiştir. Köylere ihtilali ve ihtilalin gerekçelerini anlatmak üzere giden 16 kişiden oluşan bu öğretmen grubu, oldukça memnuniyetle karşılanmış ve öğretmenlerin götürdüğü gazeteler, köylüler tarafından kapışılarak alınmış ve okunmuştur (Maraş'ın Sesi, 9 Temmuz 1960: 1).

Öte yandan gözlerin çevrildiği Maraş DP teşkilatı da sessizliğini bir mektup ile bozmuş ve Maraş DP teşkilatı il başkanı Enver Kadioğlu, Maraş Valisi ve Garnizon Kumandanı Zeki Belen'e bir mektup göndermiştir. Bu mektup, belediye hoparlörü ile şehirde okunmuş ve böylece halk üzerinde bir tesir yaratılmaya çalışılmıştır. Askeri idarenin DP yanlısı olan partilileri teskin etmek

ve olan bitenden haberdar etmek adına izlediği bu yol ile DP idaresinin sona erdiğinin yakından bir fotoğrafı sergilenmeye çalışılmıştır. Nitekim mektubun ilk cümlesi ile yapılan darbe, Türk ordusunun bir *inkılâp* hareketi olarak nitelendirilmiş ve partinin bu hareketi tasvip ve takdir ettiği de belirtilmiştir. Bu cümlelerin DP tarafından ifadesi malumun ilanı gibi olmuştur:

Sayın Garnizon Kumandanı ve Maraş Valisi Albay Zeki Belen'e Türk Silahlı Kuvvetlerinin giriştiği bu son inkılap hareketini tasvip ve takdir eden parti teşkilatımız keyfiyetin halka ve teşkilatımıza da duyurulmasını uygun görmüş ve aşağıdaki hususların arzına ve gazetelerle neşrine müsaadelerinizi istemek lüzumunu hissettirmiştir. Türk silahlı kuvvetleri tarafından çok kısa bir zamanda büyük bir olgunluk ve anlayışla başarılan bu kansız inkılap, yurdun diğer sahalarında olduğu gibi şehrimizde de eşi görülmemiş bir sükûnet ve intizam içinde cereyan etmiştir. Her yönden istikbalimizi tahkim edecek olan bu inkılabın, partili ve partisiz her vatandaşın bu hadise karşısında istihdaf olunan meşru gayenin tahakkukuna yardım etmesi vatanperverliğimizin tabii bir neticesi telakki olunmaktadır. Hak ve hürriyetten müeyyidelerini ibda ve müesseselerini inşa edecek, serbest ve dürüst seçimi sağlayacak olan bu yeni idarenin memlekete hak ve hürriyetleri müdafaa yolu ile hizmet etmek isteyen parti idealistlerine ve onları destekleyen asil partili vatandaşlara da unutulmaz hizmetleri olduğunu kabul etmek kaçınılmaz bir hakikattir (Demokrasiye Hizmet, 2 Hairan 1960: 1-2).

İhtilal sonrası Maraş'taki ihtilal kuvvetlerinin şehirdeki uygulamalarına da yer verilerek askeri idarenin emir ve duyuruları yerel gazeteler aracılığı ile ilan edilmiştir. Buna göre Halk Postası'nda Maraş Valisi olarak atanan Garnizon Komutanı Zeki Belen'in tebliğine de yer verilmiştir. Bu tebliğde ihtilal sonrası şehir halkından yapması beklenenler anlatılmıştır. Buna göre:

1 No'lu Tebliğ

27 Mayıs 1960 saat 00.00'dan itibaren askeri idare ilan edilmiştir. Bu saatten itibaren mülki idare tarafından deruhte edilecektir. Gerek memur arkadaşların gerekse halkın anlayış göstererek verilecek emirlere riayet etmelerini alınacak tedbirlerde kolaylık göstermelerini rica ederim.

2 No'lu Tebliğ

1. Halkın yiyecek ihtiyacı askeri kuvvetler, polis ve jandarma tarafından mahallen temin edilecektir. Vasıtayı garnizon verecektir.
2. Hiç bir suretle ve sebeple kimse dışarı çıkmayacak ancak garnizon kumandanının vesikasını taşıyan doktor, ebe gibi kimseler bundan müstesnadır.
3. Eczanelerden yalnız Selahattin Karaçam'ın ki,
4. Askeri şahıslardan maada kimse silah taşımayacaktır.
5. Okullar tatil edilecektir.
6. Hastane personeli hastanede kalacak, grup baştabibi devlet hastanesinin işlerini tanzime nezaret edecektir.
7. Kahraman Türk evlatlarının bu olağanüstü hadiseleri kendilerine yakışır vakarla karşılamalarını ve hiçbir suretle konan askeri yasaklara karşı gelmemelerini ve neticeyi sükûnetle beklemelelerini rica ederim (Halk Postası, 29 Mayıs 1960: 1-2).

Tam bir askeri idarenin kurulduğunun göstergeleri olan bu maddeler, halkın özgür ve öznel alanlarını tamamen ortadan kaldırmış ve temel ihtiyaçlar bile bu idare tarafından halka sağlanmıştı. 28 Mayıs tarihli Demokrasiye Hizmet Gazetesinde Garnizon Kumandanı Albay Zeki Belen tarafından Maraş halkına yapılan başka bir tebliğe de yer verilmiştir. Bu tebliğde Maraş halkının yasaklara gösterdikleri riayet ve olgunluk için teşekkür edilirken, sokağa çıkma yasağının kısıtıldığı ancak tatil günleri mesire yerlerine gitmenin halen yasak kılındığı ifade edilmiştir (Demokrasiye Hizmet, 28 Mayıs 1960: 1). Şehrin ihtilal karşısındaki olgunluğu ve şaşkınlığına binaen Maraş Emniyet Müdürü Kurmay Kıdemli Binbaşı Mehmet Akarçay tarafından 1 Haziran'da yapılan açıklamada ise 27 Mayıs'tan bu yana ülkenin her yanında olduğu gibi Maraş'ta da hiçbir hadise ile karşılaşmadığı ve halkın işiyle gücüyle meşgul ve sükûn içinde olduğunu belirtmiştir (Kahramanyurt, 13 Haziran 1960: 1).

Sakin ve sükûnet içinde olan Maraş'ta belirsizlik, oldukça fazla dedikodu ve söylentinin halk arasında yayılmasına sebep olmuştur. Halk arasında dolaşan bu dedikodulara gazete ve basın tarafından açıklamalar getirilmiştir. Özellikle Milli

Birlik Komitesi kararıyla siyasal partilerin köy ve bucak teşkilatlarının kapatılması, halk arasında köylülerin oy kullanamayacağı ve siyasal haklarının gasp edildiği yönünde bir algı oluşturmuştur. Basın tarafından yapılan ilan ve beyanatlarla sıklıkla bu algının yanlış olduğu ve köylünün ve vatandaşın siyasal haklarında herhangi bir değişim olmayacağı ilan edilmiştir. Öte yandan dedikodulardan biri de Kur'an ve ezanın yine Türkçeleştirileceği yönündedir. Bu konuda da *inkılâp hükümetinin halkın dini kaygıları ile uğraşmayacağı ve böyle bir şeyi hiç düşünmediği* belirtilerek halk yatıştırılmaya çalışılmıştır (Demokrasiye Hizmet, 31 Temmuz 1960: 1). Bu dedikodulardan biride kırsal bir toplum özelliği gösteren ve muhafazakâr bir hassasiyeti bulunan halk arasında Milli Birlik Komitesinin Kur'an kurslarını kapatacağı yönündedir. Bu iddiaları yanıtlamak durumunda kalan kişi ise MBK'nin sağlamak istediği sivilleşme sonunda Maraş'ın ihtilal dönemindeki ilk sivil valisi olan İhsan Atınc olmuştur. İhtilal sonrasında normalleşmeyi sağlamak adına Milli Birlik Komitesi hükümetinin ilk yaptığı işlerden biri de idari atamalar ile yereldeki idare sorunlarını çözmek olmuştur. Atınc, atandıktan sonra Maraş halkına hitaben bir bildiri yayınlamıştır. Bu bildiri de hükümet aleyhinde propaganda yürütmek ve halk nazarında hükümeti kötü düşürmek amacıyla Kur'an kurslarının kapatıldığı ve talebelerinin dağıtılmaya teşebbüs ettiği veya kurs açılmasına izin verilmediği gibi propagandalar yapıldığı ifade edilmiştir. Atınc, hükümetin din konusundaki hassasiyetine dikkat çekmiş ve kursların açık olduğu, halkın bu türden dedikodulara ve propagandalara kanmamaları gerektiğini belirtmiştir (Halk Potası, 17 Haziran 1960: 1). Başka bir konuşmasında ise Atınc, daha sert cümleler ile eski hükümete yüklenmiştir:

Köylümüzün İslam dinine bağlılıklarından siyasi emelleri için istifade etmeye başladılar. Hayatlarında kibleye yüzünü dönmeyenler, utanmadan sıkılmadan namaz kıldılar. Yine onlar Hilton'da kadın oynattılar, iftar sofrası veriyoruz dediler; camilere halı hediye ediyoruz dediler fakat parasını vakıflara ödettiler. Kasalarından çıplak kadın resimleri çıktı” dedikten sonra iktisadi programsızlıktan bahsederek “rey avcılığı için milyonları randımsız yerlere sarf ettiler (Demokrasiye Hizmet, 3 Ağustos 1960: 1).

Bu hassasiyetin arz ettiği öneme binaen ihtilalden epey sonra Maraş'ı ziyaret eden Milli Birlik Komitesi üyesi Muzaffer Özdağ'ın halka hitaben yaptığı konuşmada da din ve inanç konusuna değinilme gereği hissedilmiştir. Özdağ, Türk ordusunun yarar ve faaliyetlerini anlattığı konuşmasında aynı zamanda Türk ordusunun sadece yurdun değil Kur'an'ın ve ezanın da bekçisi olduğu vurgusunu yapmıştır (Halk Postası, 10 Eylül 1960: 1-2). Aslında dile getirilen bu açıklamalar Türk siyasetinin çok partili hayat ile içine düştüğü din-siyaset

tartışmasının bir sonucu olmuştur. Öte yandan Kahramanyurt gazetesinde yer verilen bir haber oldukça dikkat çekici görünmektedir. Maraş halkından bir zat tarafından 27 Mayıs İhtilalinden evvel Başbakan Adnan Menderes'e çekildiği belirtilen telgraf, ihtilal sonrasında yayınlanmıştır. Bu telgrafta Ankara ve İstanbul'da ortaya çıkan öğrenci olayları sırasında hükümet tarafından yapılanların uygun olmadığı belirtilmiştir. Bu telgrafın ihtilalden sonra DP yanlısı bir gazetede yayınlanması dönüşümü göstermesi açısından önemlidir. Pınarbaşı Mahallesinden Arap Ali Vursavuş adlı bir vatandaş tarafından çekildiği bilinen telgraf metni şu şekildedir:

Yarının ümidi olan gençliğe reva görülen muameleyi uygun bulmadım. Radyo konuşmalarınız hicranımı söndüremez (Kahramanyurt, 13 Haziran 1960: 1).

Darbenin ardından Maraş yerel gazetelerinde DP aleyhinde ağır yorumlar içeren haberlere yer verildiği görülmeye başlanmıştır. Bir askeri idare yönetimi altında açık bir taraf belli etmek durumunda olan gazeteler, Menderes ve DP'li idareciler aleyhinde ve onları tiye alan eleştiri ve yorumlarda bulunmuştur. Ulusal basın haberlerine de yer veren Maraş yerel basını da gündemdeki gelişmeleri anbean halka aktarmıştır. Buna göre yapılan ilk haberler yeni kurulan idare ile ilişkili olmuştur. Bunlardan biri Milli Birlik Komitesi tarafından yeni bir anayasa hazırlanması için bir araya getirilen ülkenin önemli hukukçularının İstanbul Üniversitesi Rektörü Sıddık Sami Onar başkanlığında çalışmaya başladığı yönündeki haberdir. Bu heyetin ihtilal ile ilgi ilk yorumlarına Halk Postasında şu şekilde yer verilmiştir:

Bugün içinde bulunduğumuz durumu adi ve siyasi bir hükümet darbesi saymak doğru değildir. Devlet, hukuk, adalet, ahlak, amme menfaati ve amme hizmeti fikrini temsil etmesi ve amme haklarının korunması gereken siyasi kudret maatteessüf aylardan hatta senelerden beri bu mahiyetini kaybetmiş şahsi nüfuz ve ihtiraslarla zümre menfaatini temsil eden maddi bir kuvvet haline gelmiştir. Her şeyden evvel hukuka bağlı sosyal bir kuvvet olması lazım gelen devlet kudreti bu ihtiras ve nüfuzun tahakkuku vasıtası haline getirilmiştir. Bunun içindir ki siyasi kudret asıl devlet kudreti olan ordusu ile adliyesi ve barosu ile vazifesine bağlılık göstermek isteyen memurları ile üniversiteleri ile umumi efkarın mümessili olan basını ve öteki sosyal müesseseler ve kuvvetleri ile her türlü manevi bağlantısını kaybederek devletin öz ve ana müesseselerine ve Türkiye'nin dünya devletler camiasında medeni bir devlet

olarak layık olduğu yeri muhafaza etmesi bakımından olağanüstü değer ve ehemmiyette olan Atatürk inkılaplarına karşı düşman durumuna düşmüştür (Halk Postası, 2 Haziran 1960: 1).

Demokrasiye Hizmet gazetesinin rutin ve günlük haberler dışında, sakin ve sessiz bir görüntü vermesinin aksine CHP yanlısı olduğu bilinen Halk Postası, oldukça sert yorumlarına darbe sonrasında da devam etmiştir. Bu aleyhte haberlerden birinde *Eski İktidarın Akim Kalan Tertibi* manşeti ile İstanbul Taşlıtarla'da eski hükümet tarafından 7 bin kişiye dağıtılmış olan silah ve elbisenin ele geçirildiği ve memleketin ve halkın büyük bir tehlike atlattığı belirtilmiştir. Öte yandan Fatin Rüştü Zorlu'nun darbe öncesinde bir bankacı arkadaşının evinde yakalandığı ve halkın vatan haini sloganları ve tükürükleri arasında tutuklandığı ifade edilirken evindeki aramada kaçırmayı düşündüğü bir mücevher listesi bulunduğu da belirtilmiştir. Gazete haberine göre oldukça uzun bir mücevher listesinin yanı sıra 35 bin dolar nakit para ve 70 bin dolarlık bir çek de bulunanlar arasındadır (Halk Postası, 1 Haziran 1960: 1; 3).

Bilhassa ihtilal öncesi Türkiye atmosferinin yereldeki bir örneğini ifade eden gazete yayınlarındaki kin ve öfkenin ihtilal sonrasında da amansızca devam ettirildiği ve ordu yanlısı yayınlar yapıldığı bilinmektedir. Öyle ki bu muhalif fikir ve tutumlar, yayınlarla da desteklenmektedir. Örneğin 3 Haziran 1960 tarihli sayısında Halk Postası'nın attığı bir başlık, *Menderes'in Ayakkabıları Altında Kur'anı Kerim Bulundu* şeklindedir. Başlığın altı *eski iktidar tarafından halk arasında orduyu dinsizlikle itham ettikleri kulağımıza gelmekte idi. Buna karşın şunu açıklamadan yapamayacağız. Sabık başbakanın protokoldeki dairesinde bulunan gardrop açıldığında bir Kur'anı Kerim her yerde dini istismar eden Menderes'in ayakkabı dolabında ve ayakkabılar altında bulunmuştur* şeklinde doldurulmuştur. Anlaşılan o ki din üzerinden siyaset yapılmaya devam edilmektedir (Halk Postası, 3 Haziran 1960: 3). Yine Halk Postası haberinde Sabık Başbakan Menderes, tutuklanmadan önce kendisiyle beraber seyahat eden bir arkadaşının anlatımlarına göre Eskişehir'de oldukça heyecanlı bir konuşma yapmış ve Ankara'ya dönüşünde bütün nümayişleri bastıracağını ve gerekirse İnönü'yü tevkif dahi edeceğini, CHP mebuslarını hapse attıracağını belirtmiştir. Sabaha doğru ordunun yönetime el koyduğu haberini alan Menderes'in tepkisi gazete haberine göre oldukça ilginçtir. Buna göre darbeyi duyan Menderes'in ilk tepkisi, *olamaz* şeklinde olmuştur. Habere göre vali ve mebuslara hatların kesikliği nedeniyle ulaşamayan Menderes, bunun üzerine otomobile Afyon'a gitmeye karar vermiştir (Halk Postası, 30 Mayıs 1960: 1).

DP'yi yeren ve ihtilalin gerekçelerini mantıki bir düzen içinde açıklamaya devam eden gazetenin 1 Haziran sayılı nüshasında *Ses* başlığı ile sunulan başmakalesinde bu yorumlara da yer verilmiştir. Makalenin bir bölümü aşağıya alınmıştır:

Bu vatan Türk vatanıdır. Ancak Türklerin sesi bu yurdun semalarını çınlatabilir. Bu ses, hürriyet sesidir. Müsavat sesidir. Hak ve hukuk sesidir. İnsanlık sesidir. Bu sesi boğmak mümkün müdür? Asla.. Bunu boğmak isteyen düşman veya bir zümre çıkabilir ve işte çıkmıştı da. Türk Milletini aldatarak bir takım vaatlerle iktidara gelip sonra hepsini unutan bir zümre.. Kendi şahsi ihtiraslarını yürütebilmek için idarelerinde bulunan millet malını pervasızca taraftar toplamak uğruna dağıtan bir zümre. Oturdıkları koltuğun millete ait olduğunu inkâr edip babalarından miras kaldığını zanneden bir zümre. Öyle bir zümreydi ki bu: Benden olana dünya nimetlerinin her cinsi bana hayır diyenlere hüsrân...Hatta kendine evet demeyen bütün Türk milleti ise bile. Ve buna cevap veren bir ses. Türk'ün sesi ilk defa 27 Nisan 1960 günü İstanbul Üniversitesi'nden haykırdı: Hayır..Hayır. Bu ses Türkün asil sesi... Silah sesiyle boğulmak istendi. Bir ay boyunca bu sesi boğmaya çalıştılar. Ve susturduklarını, susturacaklarını sandılar (Halk Postası, 1 Haziran 1960: 1).

Makalenin geneline hâkim olan düşünce ve duygu askeri darbenin güçlü gerekçeler ile yapıldığı yönündedir. Darbeye ve orduya onay veren ve gerekli gören bu anlayışın ordunun kurtarıcılığı misyonunu Milli Mücadele döneminden bu yana devam ettirildiği düşüncesi ile ilişkilidir. Keza yorum ve yazılarda ordunun bu köklü güç ve kuvvetine değinilmektedir.

13 Haziran 1960 tarihli sayısında da *Kara Cübbeliler* başlığı altında yayımlanan baş makalede ise yine Menderes aleyhine yorumlar yapılmıştır. Aynı zamanda ordunun üstlendiği misyona da değinilmiştir. Bu yazıda Menderes'in Kara Cübbeliler olarak tanımladığı ilim adamları, hâkimler, avukatlar ve profesörlerin DP iktidarı boyunca başlarına gelenler anlatılarak şu şekilde ifade edilmiştir:

Sabık, sabıkalı Başvekil'in en çok sinirine dokunan zümre ilmi temsil edenlerdi. Üniversite profesörleri, avukatlar, hâkimler... İşte bu grupları teşkil eden kişiler, mesleklerinin icaplarına uyarak, vazifeleri sırasında siyah

latalar giyerler. Menderes'in ikına sıkına bu münevver kitle için bulduğu ad, kara cübbelilerdir. Onlara kızıyor, onları tahkir ediyor, onları hürriyet mücadelesi için tertemiz kanlarını feda eden asil Türk gençlerinin teşvikçisi olarak suçlandırmak istiyor, yerlerde sürükletiyor, karakollara celbettiriyor. Velhasıl akla hayale gelmeyecek işkencelerle yıldırım istiyordu. Fakat nerede... Muvaffak olması mümkün olabildi mi? İlimin dürüstlüğüne gönül vermiş, gelecek nesillerin yapıcısı, halk korumasını öğretmek hakkı koruyan bu insanların eğilmelerine, bükülmelerine imkân olmadığını anlayabildi mi? Son ifşaat, son olarak ele geçirilen vesikalar yapılanları gölgede bırakacak tertiplerin akim kaldıklarını gösteriyor. Eğer bu haince, bu hunharca tasavvurlar Türk Silahlı Kuvvetleri'nin müdahalesiyle bertaraf edilmemiş olsaydı, adeta demir perde gerisi memleketlerde olduğu gibi, bir gecede ilim adamları da dâhil bu memleketin, yıllarca emek vererek yetiştirdiği birçok insan, bir anda kara kalplilerin kurbanları olacaktı. İşte o zaman Üniversitemiz, hâkimsiz, avukatsız, doktorsuz, mühendissiz, bir tek kelime ile aydınsız bir memleket kavuşacak ve belki de Menderes ve suç ortakları rahat edeceklerdi. Bu ne hazin bir düşüncedir? Bu ne insafsız bir plandır? Bu ne hunhar bir tertiptir? Bu ne alçakça suikasttır...(Halk Postası, 13 Haziran 1960: 1).

Sakallıya Selam başlıklı yazıda ise yine Menderes'in gözetim altında tutulduğu Harp Okulunda üç günde bir tıraş olduğu, ayakkabılarının arkası bükük olarak gezdiği ve sinirli olarak dolaştığı ifade edilerek alaycı bir dil kullanılmıştır...(Halk Postası, 15 Haziran 1960: 1). DP aleyhindeki tutumlara yer verilen haberlerden birinde ise DP'nin kendi propagandasını yapmak amacıyla devlet radyosunu kullandığı ancak bu radyoya olan borcunu ödemediği ifade edilmiştir. Buna göre DP'nin radyoya olan borcu dönemin parası ile 15 milyonu bulmaktadır...(Halk Postası, 16 Ağustos 1960: 1).

Halk Postası'nın bu muhalif yayınlarının yanı sıra DP'li olduğu bilinen Kahramanyurt gazetesinde de bu yayınlara rastlanması ihtilal gerçeğinin bir tablosunu ortaya koymaktadır. Kahramanyurt gazetesinin tutumunda 27 Mayıs ile beraber ilk şaşkınlığın atılması ile yüzde yüz bir değişim görülmeye başlanmıştır. *Menderes'in Birde Meşru Olmayan Çocuğu Varmış* manşeti ile verilen haberde Opera Sanatçısı Ayhan'dan bir çocuğun doğduğu, 9 ay sonra ölen bu çocuğun gömüldüğü ve Menderes'in zina suçu ile yargılanma yoluna gidileceği bildirilmiştir (Kahramanyurt, 9 Eylül 1960: 1). Yine *Fatin Rüştü*

Zorlu'nun Kaçıracağı Mallar başlığı ile taraf değiştirdiğini gösteren gazetenin sonraki yayınlarında da bu durumu izlemek mümkündür (Kahramanyurt, 2 Haziran 1960: 1). Aynı gazetenin 16 Haziran tarihli nüshasında ise *Adnan Menderes'in Gizli Dosyaları Bulundu* manşeti ile Menderes'in arkadaşları tarafından yapılan ve kendisinin göz yumduğu suiistimallere ait verilerin ele geçirildiği haberine yer verilmiştir (Kahramanyurt, 16 Haziran 1960: 1). Bütün bu örnekler Türk gazeteciliğinin askeri yönetimler etkisi ve demokrasi ile yaşadığı krizlerinde göstergesi olmuştur. Elbette bu durum üzerinde gazete sahiplerinin çoğunlukla şehrin iler gelen ailelerine mensup kişiler olması ve mevcut idare ile iyi bir temas içinde bulunma arzusunun etkisi olduğu da unutulmamalıdır.

Yerel gazeteler, ihtilal sonrası yargılama haberlerine de geniş oranda yer vermiş ve bir durum değerlendirmesi yapmışlardır. *Bayar, Hiyanet-i Vataniyye İddiasıyla Yargılanacak* başlığı ile verilen haberde Celal Bayar'ın anayasayı çiğnemek ile suçlandığını ifade edilmiştir (Demokrasiye Hizmet, 14 Temmuz 1960: 1). Aynı zamanda Cemal Gürsel'in Erzincan'da yaptığı bir konuşma metnine de yer verilen haberde, DP iktidarı boyunca millet hazinesinin yağma edilmesinin sebep sayıldığı, bütün varlığın israf edildiği, hazinenin tam takır ve mali durumun içler acısı vaziyette olduğu belirtilmiştir. Öte yandan bu sebeplerle mesullerin cezalandırılacağı adeta halka müjdelenmiştir. Ayrıca Milli Birlik Komitesi tarafından bütün hükümet teşkilatlarına gönderilen bir tamim, Demokrasiye Hizmet gazetesi tarafından bir takdir ifadesi olarak yayınlanmıştır. Tamim, çok ilginç bir içeriğe sahiptir. Aynı zamanda bir darbe toplumu psikolojisini yansıtan bu tamimde devlet dairelerinde ihtilal şartlarından doğan keyfi ve kanunsuz hareketler, şahsi amaçlı gayretler ve dalkavukluğa varan hareketlerin men edilmesi ve vakarlı bir tutum içinde bulunulması gerektiği ifade edilmiştir. Tamimin aşağıya alınan maddeleri askeri bir idare toplumu ve kamu çalışanlarının psikolojisini göstermektedir:

Amme hizmeti gören her memur ve hizmetlinin vazifesini ifası sırasında:

a) Mutlaka mevzuat hükümleri çerçevesi içinde hareket ederek keyfi ve kanunsuz hareketlere asla tevessül etmemeleri

b) Hususi maksat ve gayelerle hareket etmemeleri, bu nevi maksatlara alet olmamaları ve buna matuf hareket ve teklifleri anında kanuni merciine duyurmaları.

c) Üst kademelerdeki vazifelilere karşı içten hürmet ve sevgi hisleriyle bağlı bulunup dalkavukluk derecesine varan küçük düşürücü ve başkalarının istihza ve tenkitlerine maruz bırakıcı hal ve hareketlere katiyen tenezzül etmemeleri

ç) İşlerin intizam dairesinde ve mesai gün ve saatiyle kayıtlı olmaksızın mümkün olan sürat ve dürüstlikle yürütülmesi

d) Üst makamlara duyurmak istedikleri isteklerini usul dairesinde ve daima ciddi ve vakarlı bir şekilde ulaştırmaları ve bilhassa iltimas ve kayırma usullerine ve yollarına katiyen müracaat etmemeleri ve bu kabil müracaatlara ise suret (Demokrasiye Hizmet, 20-22 Temmuz 1960: 1).

27 Mayıs İhtilalinin ardından hükümet haberlerinin yanı sıra sabık görevlilere nasıl muamele edileceği konuları da sıklıkla yer edinmiştir. *İnkılâp Mahkemeleri Ankara, İstanbul ve Adana'da Kuruluyor* manşeti ile verilen haberde yüce divan, örfi idare ve mahalli idarelerin yargılama alanlarına girmeyen sanıkların mahkemelerinin bu illerde kurulacak mahkemeler tarafından görüleceği belirtilmiştir (Demokrasiye Hizmet, 11 Ağustos 1960: 1). Ankara'da gözaltına alınan 150 milletvekilinin Yassıada'ya getirildiğine değinilmiştir (Halk Postası, 3 Haziran 1960: 3). Öte yandan topyekûn bir darbe temizliği yapılarak memur ve üst düzey yöneticilerinde sorgulama kapsamına alınacağı ifade edilmiştir. Gürsel'in açıklamasına göre eski iktidarın isteklerine alet olarak kötü işler yapan memurlarında yargılamaya alınacağı (Halk Postası, 12 Ağustos 1960: 3) ayrıca yüksek dereceli memurların soruşturması için Merkez Soruşturma Kurulu kurulacağı haberlere yansımıştır (Halk Postası, 13 Ağustos 1960: 1).

Ankara 5. Sulh Ceza Mahkemesi tarafından verilen karara göre anayasaya aykırı ve tahkik hareketleri sebebiyle DP'nin her türlü faaliyetlerinden men edilmesine ve gayrimenkul bütün emvalinin ve bankalardaki mevcut mevduatının, her türlü defter ve matbuatının tedbir mahiyetinde el konulmasına karar verilmiştir (Halk Postası, 4 Eylül 1960: 3). 16 Ağustos tarihli yerel basında sabık iktidar temsilcilerinin siyasi suç kapsamında yapılan soruşturmalarının sona erdiği ancak yolsuzluk kapsamındaki soruşturmalara devam edildiği ve inkılâp mahkemeleri tarafından ölüm cezası verilebileceği

Maraş halkına duyurulmuştur (Kahramanyurt, 16 Ağustos 1960: 1). Ayrıca sabıkların yaklaşık 8 bin dosya kapsamında yargılanacağı da bildirilen diğer konular arasındadır (Kahramanyurt, 25 Ağustos 1960: 1). Başka bir haberde ise Yassıada da yapılacak duruşmaları halkın da takip edebilmesi için 700 kişilik mahkeme salonunda halk için 220 kişilik, sanık aileleri için 50, basın için ise 200 kişilik sandalye ayrıldığı belirtilen diğer haberler arasındadır (Kahramanyurt, 5 Eylül 1960: 1). Bu sıralarda Yassıada'ya götürülmek üzere yola çıkarılan Menderes ve Bayar'ın uçaktan indirilişleri esnasında havaalanı personeli tarafından protestoya maruz kaldıkları haberi yerel basına yansıyanlar arasındadır (Kahramanyurt, 21 Haziran 1960: 1). DP'nin iktidardan indirilen idarecileri ile ilgili olarak altı ayrı grup halinde suçlama yapıldığı bildirilmiştir. Buna göre anayasayı ihlal, vatana ihanet, 28 Nisan Üniversite olayları, İnönü'ye tertip edilen suikastlar, yolsuzluklar, döviz kaçakçılık ve suiistimalleri yapılan suçlamalar arasındadır (Kahramanyurt, 19 Eylül 1960: 1).

SONUÇ YERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Dönemin gazeteleri tarafından *inkılap*, *inkılap hareketi*, *inkılap hükümeti* gibi tabirlerle anılan ve topluma meşru bir altyapı içinde lanse edilen 27 Mayıs İhtilali, ordu-devlet geleneğinin simgesel bir örneği olmuştur. Cumhuriyet Döneminin bu ilk askeri darbesinin ilk ciddi çok partili hayat denemesinin ardından gelmesi, toplumun demokrasi ile sınavının ilk numunesi olarak dikkat çekmiştir. Tecrübesiz bir demokrasi anlayışının iktidar ve muhalefet kanallarında ortaya çıkardığı durum, tahammülsüz ve otokratik bir rejimin el değiştirmesinden daha ötede bir anlam ifade etmemiştir. Her gelen iktidarın kendi gücünü yarattığı, meşru zeminini otoriter uygulamalarla kurduğu bu yarı demokratik kültürde, ordunun üstlendiği rol devletin zafiyet anlarına kendince müdahale etme fikri olmuştur. Böylece darbe kültürüne alışan toplum, askeri idarelere karşı da başışıklık kazanmak durumunda bırakılmıştır. Ancak sivil yönetimin her defasında yeniden inşasına çalışılması daha büyük zorluklar ortaya çıkarmıştır. En kötü sivil idarenin askeri yönetimlere nazaran ağır işlev içinde dahi olsa devamlılık göstermesinin önemi her defasında yeniden ortaya çıkmıştır.

Ne yazık ki, 1960 İhtilali ile başlayan darbeye meşru kılıf bulma anlayışı, farklı içeriklerle dahi olsa en küçük kaygılar bahane edilerek devam etmiş ve on yıllık silsileler halinde tekrar eden bir gelenek halini almıştır. 1960 ihtilalinin öncülük yaptığı bir diğer gelişme ise demokrasi ve siyasi kültürümüz de; particilik kaygısı ile ortaya çıkan sert ve çatışmacı bir üslubun yerleşmesidir. Bu üslubun temelinde yatan ve yine çok partili hayat ile toplum önüne sunulan esas mevzu, din ve siyaset ilişkisinin yarışmacı siyasal kültürün vazgeçilmez bir argümanı haline gelmesidir. DP ve CHP arasında sonu gelmez tartışmaların en

önemi sebebi din ve inanç kanalıyla toplum önünde artı puan alabilme kaygısı olmuştur. Böylece biri suçlayan diğeri reddeden bu sürekli bir çatışma durumu içinde halkın temel hassasiyetlerinin bir oy kazanma sebebi olarak kullanılması dini siyasetin odak noktası haline getirmiştir. Aynı zamanda sosyolojik bazı sebeplerin de gözlendiği ve dini, toplum gözünde hayati noktaya koyan gerekçeler, sonraki darbelerinde doğal sebeplerinden olmuştur. Keza bir örneğini yakın tarihimizde gözlemlediğimiz darbe teşebbüsünün de uygulayıcılarının toplumun sunduğu aynı kökten beslendiği bir realite olarak kabul edilmektedir. Kendi varlıklarını toplumun inanç dinamiği üzerine bina edilen ve yandaş toplayan, kendilerini cemaat ve dini zümre olarak tanımlayan bu grup, devlet sistemine müdahale edebilme hakkını beslendikleri temelden aldıklarını cesaretle gösterebilmiştir. Bu noktada din ve inanç olgusu, ilk darbeden bu yana siyasetin merkezinde yer almaya devam etmiştir.

Her darbenin kendi doğal kadrosunu ve elitlerini yarattığı bilinen bir gerçektir. Bu gerçekten hareketle Cumhuriyet Dönemi bürokrasisi içinde yer alan askeri elitlerin, Cumhuriyet değerlerine sahip ve onu savunmayı ilke edinmiş bir bakış açısı ile yetişmiş olarak uzun yıllar bu yapıda kaldığı kabul edilmektedir. Darbe gerekçelerinin çoğunda Atatürkçü vurgunun yer alması, bu değerlerin başka güçler tarafından tehdit edildiği tezi ile desteklenmektedir. 27 Mayıs darbesinde de gözlendiği üzere CHP'nin de içinde bulunduğu cumhuriyetçi kesimler, darbeyi yasal zeminler dâhilinde meşru kılmaya çalışmıştır. Darbenin ardından ihtilal yetkilileri tarafından ilk yapılan şey, devlet kademelerinde cumhuriyeti ve devleti tehdit eden unsurları, bu kademelerden tecrit etmek ve uzaklaştırmak olmuştur. Meşru bir gerekçe ve olağanüstü yetkilerle uygulamaya konan bu karar sonunda devlet, farklı tehdit algılarından uzak bir hale getirilmiştir. Diğer taraftan darbe teşebbüsünün son örneği ise yakın zamanda gerçekleşmiştir. 15 Temmuz askeri darbe teşebbüsüne kalkışan hain terör örgütü FETÖ'nün öncelikli hedefinin devlet kademelerine yerleşerek; devleti ele geçirme teşebbüsü olduğu ve bunu başaramayacaklarını anladıklarında ise vatana ve millete kastederek bir kalkışma içerisine giriştikleri görülmüştür. Darbe teşebbüsünün bastırılmasından sonra halkın iradesine dayanan meşru hükümet, doğal olarak devleti koruma kaygısı ile devlet kademelerine sızan bölücüleri tasfiye etmiş ve devleti tehlikeden uzak tutma çabası içerisine girmiştir. Ancak elbette devlet kademelerine daha sistematik ve organize bir yayılım gösteren bu grupların varlığı ve yöntemleri, daha evvelki darbe deneyimlerinden farklılık göstermektedir.

Darbelerin toplum tarafından algılanması ve bu algının devlet görüşü paralelinde sağlanmasının tipik bir örneğini sunduğumuz 27 Mayıs ihtilalinde, kitle iletişim araçları ve basının kazandığı önem oldukça açıktır. Ülkede yaygın olan hemen tek iletişim aracının gazeteler olduğu varsayılırsa, bu kanalların

darbe karşısında aldıkları konum ve yaptıkları yayınlar hayati önem kazanmıştır. Darbe evvelinde nispeten demokratik ve özgür, çok partili hayat örneği sergileyen yayınların darbe sonrasında korku ve baskı dolu aynı zamanda darbeleri onaylayan bir tonda yayın yapmaları, sivil ve askeri idare arasındaki farkı göstermesi açısından önemli olmuştur. Keza dönemin yerel basınının dilinden anlaşıldığı kadarıyla halk, darbeyi çok da anlamış veya anlamlandırmış değildir. Kendisine sunulduğu kadarıyla olaylardan haberdar olan ve askeri idareye destek vermeye itilen halk, sessiz ve sükûnet içinde kalmıştır. Bu durum bir darbe tecrübesizliğinin de etkisiyle söz konusu olmuştur. Yakın dönemde yaşadığımız son darbe teşebbüsünde ise teknolojinin faydası görülmüştür. Halkın kitle iletişim araçları ile ilişkisi ve darbe karşısında kazandığı duyarlılık ile meşru idareyi savunma potansiyelini göstermesi değişiminde göstergesi olmuştur.

KAYNAKÇA**Kitap ve Makaleler:**

- AKKAYA, B., (2012). “Türkiye’nin NATO Üyeliği ve Kore Savaşı”, **Akademik Bakış Dergisi**, Kırgızistan. ss. ??
- ALBAYRAK, M., (2004). **Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)**, Phoneix Yayınları, Ankara.
- AKTAŞ, M., (1998). **1950-1960 Demokrat Parti Dönemi Türk-Sovyet İlişkilerinde Amerika Faktörü**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Ankara.
- ASLAN, E., (2014). **Türkiye’nin İç Siyasetinde Demokrat Parti (1950-1960)**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ahi Evran Üniversitesi.
- AYDEMİR, Şevket Süreyya, (1998). **Menderes’in Dramı (1899-1960)**, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- BAYBURT, Deniz, (2001). **27 Mayıs İhtilali’ni Hazırlayan Sebepler ve Tahkikat Komisyonu**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- BULUT, S., (2009). “Üçüncü Dönem Demokrat Parti İktidarı (1957-1960): Siyasi Baskılar ve Tahkikat Komisyonu”, **Akademik Bakış**, Cilt: 2, Sayı: 4, Yaz.
- DURMUŞ, Enver, (1990). **Yassıada’dan İmralı’ya**, Boğaziçi Yayınları, İstanbul.
- EKER, A. A., (2007). **İkinci Dünya Savaşı Sonrası Türk Dış Politikasındaki Gelişmeler ve Türkiye’nin Nato’ya Giriş Süreci (1945-1952)**, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- ERASLAN, Cezmi, (1988). “Türkiye’de Çok Partili Siyasi Hayatın Kurulmasında Bir Dönüm Noktası: 12 Temmuz (1947) Beyannamesi”, **Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, Ankara.
- MAMAN, Kamil, (2013). **Tek Parti Devrinden 27 Mayıs İhtilaline Demokratlar DP’nin Kurucusu Anlatıyor**, Timaş Yayınları, İstanbul.

C.Şavklı **27 Mayıs 1960 Darbesinin Maraş Yerel...**

ÖZDAĞ, Ümit, (2006). **Atatürk ve İnönü Dönemlerinde Ordu-Siyaset İlişkisi**, Bilgeoğuz, İstanbul.

ÖZDEMİR, Şevki, (1994). **Askeri Darbeler Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme ve Türkiye Örneği**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

SÖNMEZOĞLU, F., (1994). **Türk Dış Politikasının Analizi**, Der Yayınları, İstanbul.

ŞAVKILI, Cengiz-AYDIN, Tülay, (2013). Tülay, “Atatürk Döneminde Bürokrasinin Yeniden Yapılandırılması”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Cilt: XXIX, Sayı: 87, Kasım.

ŞAYLAN, Gencay, (1978). “Ordu ve Siyaset”, **Armağan Kanun-u Esasi'nin 100. Yılı**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 423, Sevinç Matbaası, Ankara.

TANİLLİ, Server, (1988). **Devlet ve Demokrasi, Anayasa Hukukuna Giriş**, Say Yayınları.

TAŞPINAR, Gül Tuba, (1996). **27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

TEZİÇ, Erdoğan, (1976). **100 soruda Siyasi Partiler: Partilerin Hukuk Rejimi ve Türkiye’de Partiler**, Gerçek Yayınevi.

TİMUR, Taner, (1991). **Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş**, İletişim Yayınları, İstanbul.

TUNA, Taşkın, (2005). **Adnan Menderes’in Günlüğü Siyasete Karışan Kan**, Şule Yayınları, İstanbul.

TUNCER, E., (2008). **1946 Seçimleri**, TESAV, Ankara.

TUNCER, E., (2010). **1950 Seçimleri**, TESAV, Ankara.

TUNCER, E., (2012). **1957 Seçimleri**, TESAV, Ankara.

TÜRK, H. S., (1969). “Türk Seçim Sisteminde Oy Hakkı”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 26, Sayı: 3-4.

WEBER, Max, (2010). **Bürokrasi ve Otorite**, Adres Yayınları, Ankara.

Gazeteler:

Demokrasiye Hizmet, Yıl: 13, No: 3787, 13 Temmuz 1960.

Demokrasiye Hizmet, Yıl: 13, No: 3797, 24 Temmuz 1960.

Demokrasiye Hizmet, Yıl: 10, No: 34- 2707, 13 Nisan 1960.

Demokrasiye Hizmet, Yıl: 10, No: 34- 2709, 15 Nisan 1960.

Demokrasiye Hizmet, Yıl: 10, No: 34- 2710, 16 Nisan 1960.

Demokrasiye Hizmet, Yıl: 10, No: 34- 2721, 29 Nisan 1960.

Demokrasiye Hizmet, Yıl: 10, No: 34-2745, 27 Mayıs 1960.

Demokrasiye Hizmet, Yıl: 10, No: 34-2747, 29 Mayıs 1960.

Demokrasiye Hizmet, Yıl: 10, No: 34-2748, 30 Mayıs 1960.

Demokrasiye Hizmet, Yıl: 10, No: 34-2751, 3 Haziran 1960.

Demokrasiye Hizmet, Yıl: 10, No: 34-2749, 1 Haziran 1960.

Demokrasiye Hizmet, Yıl: 10, No: 34-2748, 30 Mayıs 1960.

Demokrasiye Hizmet, Yıl: 10, No: 34-2750, 2 Haziran 1960.

Demokrasiye Hizmet, Yıl: 10, No: 34-2746, 28 Mayıs 1960.

Demokrasiye Hizmet, Yıl: 13, No: 3803, 31 Temmuz 1960.

Demokrasiye Hizmet, Yıl: 13, No: 3788, 14 Temmuz 1960.

Demokrasiye Hizmet, Yıl: 13, No: 3793-95, 20-22 Temmuz 1960.

Demokrasiye Hizmet, Yıl: 13, No: 3812, 11 Ağustos 1960.

Halk Postası, Yıl: 7, No: 1911, 29 Mayıs 1960.

Halk Postası, Yıl: 7, No: 1919, 10 Haziran 1960.

Halk Postası, Yıl: 7, No: 1915, 2 Haziran 1960.

Halk Postası, Yıl: 7, No: 1916, 3 Haziran 1960.

Halk Postası, Yıl: 7, No: 1912, 30 Mayıs 1960.

Halk Postası, Yıl: 7, No: 1911, 29 Mayıs 1960.

Halk Postası, Yıl: 7, No: 1925, 17 Haziran 1960.

Halk Postası, Yıl: 7, No: 1995, 10 Eylül 1960.

Halk Postası, Yıl: 7, No: 1912, 1 Haziran 1960.

Halk Postası, Yıl: 7, No: 1916, 3 Haziran 1960.

Halk Postası, Yıl: 7, No: 1912, 30 Mayıs 1960.

Halk Postası, Yıl: 7, No: 1914, 1 Haziran 1960.

Halk Postası, Yıl: 7, No: 1921, 13 Haziran 1960.

Halk Postası, Yıl: 7, No: 1923, 15 Haziran 1960.

Halk Postası, Yıl: 7, No: 1974, 16 Ağustos 1960.

Halk Postası, Yıl: 7, No: 1917, 3 Haziran 1960.

Halk Postası, Yıl: 7, No: 1971, 12 Ağustos 1960.

Halk Postası, Yıl: 7, No: 1972, 13 Ağustos 1960.

Halk Postası, Yıl: 7, No: 1990, 4 Eylül 1960.

Kahramanyurt, Günlük Müstakil Siyasi Memleket Gazetesi, Yıl: 11, Sayı: 2975, 7 Ocak 1960.

Kahramanyurt, 7-20 Ocak; 1-26 Mart 1960 tarihli gazeteler.

Kahramanyurt, Günlük Müstakil Siyasi Memleket Gazetesi, Yıl: 11, Sayı: 3018, 27 Şubat 1960.

Kahramanyurt, Günlük Müstakil Siyasi Memleket Gazetesi, Yıl: 11, Sayı: 3001, 6 Şubat 1960.

Kahramanyurt, Günlük Müstakil Siyasi Memleket Gazetesi, Yıl: 11, Sayı: 2989, 23 Ocak 1960.

Kahramanyurt, Günlük Müstakil Siyasi Memleket Gazetesi, Yıl: 11, Sayı: 2977, 9 Ocak 1960.

Kahramanyurt, Günlük Müstakil Siyasi Memleket Gazetesi, Yıl: 11, Sayı: 3092-3093, 28-30 Mayıs 1960.

Kahramanyurt, Günlük Müstakil Siyasi Memleket Gazetesi, Yıl: 11, Sayı: 3046, 5 Nisan 1960.

Kahramanyurt, Günlük Müstakil Siyasi Memleket Gazetesi, Yıl: 11, Sayı: 3098, 4 Haziran 1960.

Kahramanyurt, Günlük Müstakil Siyasi Memleket Gazetesi, Yıl: 11, Sayı: 3102, 13 Haziran 1960.

Kahramanyurt, Günlük Müstakil Siyasi Memleket Gazetesi, Yıl: 11, Sayı: 3102, 13 Haziran 1960.

Kahramanyurt, Günlük Müstakil Siyasi Memleket Gazetesi, Yıl: 11, Sayı: 3378, 9 Eylül 1960.

Kahramanyurt, Günlük Müstakil Siyasi Memleket Gazetesi, Yıl: 11, Sayı: 3096, 2 Haziran 1960.

Kahramanyurt, Günlük Müstakil Siyasi Memleket Gazetesi, Yıl: 11, Sayı: 3105, 16 Haziran 1960.

Kahramanyurt, Günlük Müstakil Siyasi Memleket Gazetesi, Yıl: 11, Sayı: 3357, 16 Ağustos 1960.

Kahramanyurt, Günlük Müstakil Siyasi Memleket Gazetesi, Yıl: 11, Sayı: 3365, 25 Ağustos 1960.

C.Şavklı **27 Mayıs 1960 Darbesinin Maraş Yerel...**

Kahramanyurt, Günlük Müstakil Siyasi Memleket Gazetesi, Yıl: 11, Sayı: 3373, 5 Eylül 1960.

Kahramanyurt, Günlük Müstakil Siyasi Memleket Gazetesi, Yıl: 11, Sayı: 3109, 21 Haziran 1960.

Kahramanyurt, Günlük Müstakil Siyasi Memleket Gazetesi, Yıl: 11, Sayı: 3386, 19 Eylül 1960.

Maraş'ın Sesi, Günlük Siyasi Gazete, Yıl: 5, Sayı: 1219, 29 Haziran 1960.

Vatan Cephesi'nde Maraş'ın Sesi, Yıl: 4, Sayı: 1116, 1-21 Ocak 1960.

Maraş'ın Sesi, Günlük Siyasi Gazete, Yıl: 5, Sayı: 1219, 29 Haziran 1960.

Maraş'ın Sesi, Günlük Siyasi Gazete, Yıl: 5, Sayı: 1228, 9 Temmuz 1960.

14 Ekim 1960

Devlet Nüshası

S A H İ B İ
Hısan Deyaz
Yeni İleri Mahallesi
Kemal Sijace

HALK POSTASI

1 MAYIS
1960

Yıl 7 Sayı 1914

GÜNLÜK SİYASİ GAZETE

Fian 10 Kurus

SES

Bu vatan Türk vatanıdır. Ancak Türklerin sesi bu yurdun semalarını çınlatabilir. Bu ses: hürriyet sesidir. Muavazat sesidir. Hak ve hukuk sesidir. İnsanlık sesidir. Bu ses boğmak mümkün müdür? Asla...

Bunu boğmak isteyen düşman ve ya bir zümre çıkabilir ve işte çıkmıştı da...

Türk milletini aldatarak bir takım vaatlerle iktidare gelip sonra hepsini unutan bir zümre...

Kendi şahsi ihtirasını yürütmek için idarelerinde bulunan millet malını pervasızca tasfiye toplamak uğruna dağıtan bir zümre. Orduya kol koyma mihneti aldığını mihnet edip babalarından miras kaldığını zanneden bir zümre.

Oyle bir zümre idi ki bu: Benden olana dünya nimetlerini her cinsi bana hayır diyenlere hüsnan...

Hatta kendine avet imeyen bütün Türk milletini ise bile. Ve bunca cep veren bir ses. Türkün ses ilk defa 27 Nisan 1960 günü İstanbul Üniversitesi'nden haykırdı; Hayır.. Hayır. Bu ses Türkün asil sesidir. Silah ses ile boğulmak istendi. Bir ay boyunca bu ses boğmaya çalıştılar. Ve susturdularını susturacaklarını sandılar.

27 Mayıs Cuma 1960
(Devamı S. 2 de)

Eski İktidarın Akim Kalan Tertibi

İstanbul Taşlıtarla'da parayla tutulan adamlara dağıtılmış 7 bin silah ve asker elbisesi ele geçti, depoları bu undu tahrip teşkilatı yakalandı

Memleketimiz ve Halkımız Büyük Tehlike Atlattı

Bu silahlarla yüzlerce kişi tevkif ve yok edilecekti

İstanbul -- Kahraman ve Şanlı Türk Ordusunun idareyi ele almasıyla devrilen ve halen Harbökulu ile şehrimiz Davutpaşa ilçesinde nezaret altında bulunan sabık hükümet erkânının ve partizanlarının 'iktidarında bulundukları son bir kaç gün içindeki çalışmaları'ndan tüyler ürperdici bazı bilgiler tesbit edilmiştir. Şaşırtıcı diktatörlüğün bu korkunç çalışmalarından bir kısmı muhalefet ve basın mensubu şahsiyetlerin derhal tevkif edilmesine gidilmesi ve başlarının da yok edilmesine hedef tuttuğu gibi, kahraman Türk Ordusu ile halkın arasındaki samimi

F. Rüştü Zorlunun Kaçırocağı Mallar

Ankara -- Dışişleri bakanı Fatin Rüştü Zorlu 27 Mayıs sabahı muhafaza altına alınan sabık iktidar ile ilgili geleneklerinden hemen hemen ele en son gelişmelerinden biri olmuştur. Millî Birlik Komitesi müfrezeleri tarafından evinde bulunması muhtemel diğer yerlerde dâvamlı suatçı aranılan Zorlu ancak saat 10 sularında Bahçe

ievlerinde bir bankacının evinde ele geçirilmiştir. Zorlu'nun kız ile yakınlığı bulunduğu belirtilen evden mi geldiği, yoksa sabaha karşı harekati duyarak mı geldiği henüz meçhuldür. Ancak Zorlunun arkadaşısı olan ev sahibinin (Devamı S. 3 de)

Sabık Başbakan Nasıl Tevkif Edildi

Kütahya -- Sabık Başbakan Adnan Menderes, Maliye Bakanı Hasan Polatkan ve beraberindeki zevat Kütahya'ya 27 Mayıs 1960 günü saat 7.15 te girmişlerdir. Sabık Başbakan ve maliyeti erkânının jirakip bulundukları konvoyu jet uçakları Eskişehir'den itibaren devamlı surette tarassut ve takip altında bulunmuşlardır. Kütahya'da sabahın mahmurluğuna jetlerin gürültüsü bozdu. Sabık Başbakan Kütahya vilayeti sınında otomobillerden mahiyeti ile indigi sırada arkalarından acele eden Garnizon Kumandanı Albay Süleyman Dene ile yüzbaşı Alâeddin Aksoy'u bulmuştur. Beraber vilâyete çıkmışlardır. Menderes bitkin yüzüne, solgun saçları ağuşuk, üzerinde açık gri elbise ile titrek bir sesle «Yeni birşey mi varsı sualime ile titrek bir sesle «Yeni Vali Muavini, Sabık ni so muştur. Bunun üzerine Vali Muavini, Sabık (Devamı S. 2 de)

Maraşta Bayram

Dün Maraş kurtuluş bayramı sevindiğinde Millî Kurtuluş İnkılabının altıncı günü Maraş çokkum sevinç ve tezahürat havası içinde bir gün geçirdi günlerden beri halkın içten içe kaynayan sevinç hisleri dün birden birde kabarmış taksit kamyon jirakip şehir bayram başı yavaş Türk ordusu zesteri ile dolup taşarak bayraklarla donatılmış. Bütün evler dükkanlar bayraklarla donatılmış halk çığm bir neşe ile sabahın belediye önündeki meydanı doldurmaya başlamıştı. Saat saatlarında en bini aşan halk kitlesi hoperlerden (Devamı sayfa 2 de)

19 Ekim 1960 Devlet Nüshası

SANİB Hasan Derya İhsan Madenci Kemal Sittora

HALK POSTASI

13 HAZİRAN 1960 PAZARTESİ

Yıl 7 Sayı 1921 GÜNLÜK SİYASİ GAZETE Plan 16 Kurus

İSMET İNÖNÜNÜN HÜRRİYET Şehitleri için demeci

9 Mayıs günü verilen demec yayını sağ yüzünden yayınlanmamıştır

Kara Cübbeliler

HALK POSTASI

Sabık, sabıkali Başvekillin en çok şirine dokunan zümre ilmi temsil edenlerdir. Üniversite Profesörleri Avukatlar, Hakimler... İşte bu gurupları teşkil eden kişiler, mesleklerinin icaplarına uyarak, vazifeleri sırasında Siyah Latalar giyerler. Menderes'in ikına sıkma bu münevver kfile için bulduğu ad, Kara cübbelilerdir. Onlara kırıyor, onları tahkir ediyor, onları hürriyet mücadelesi için tar temiz kanlarını feda eden asil Türk gençlerinin revikisti olarak suçlandırmak istiyor, yerlerde sürükletiyor, karakollara celbettiliyor. Velhasıl akla hayala gelmeyecek işkencelerle yıldırmak istiyordu. Fakat nerede... muvaffak olması mümkün olabildimi? İlimin dürüvlüğüne gönül vermiş, gelecek nesillerin yapısını, hak koruyucu müstaf öğretmek hakkı koruyan bu insanların çözümlerine, bükülmelerine imkan olan adığını anlayabildimiz?

Son ifsaat, son olarak ale geçirilen vesikalar yopulanları gölgede bırakacak tertiplerin akim kalmasını gösteriyor. Eğer bu haince, bu hunharca tasavvurlar Türk Silahlı Kuvvetlerinin müdahalesiyle bertaraf edilmemiş olsaydı, adeta demir perde gerisi memleketlerde olduğu gibi, bir gecede ilim adamları da dahil bu memleketin, yıllarca emek vererek yetiştirdiği bir çok insan, bir anda kara kılıpların kurbanları olacaktı. İşte o zaman Üniversiteler, Hakimler, Avukatlar, Doktorlar, Mühendisler, bir tek kelime ile aydınlar bir insan tabakası kovuşacak ve belkide Menderes ve diğer rakipleri rahat edeceklerdi. Bu ne basın bir düşünceci? Bu ne insafsız bir plandır. Bu ne hunharca tertiptir? Bu ne alpakca vuklatır. Bu adamlar halk düşmanları olarak Türk milletine karşı işlen

(Devamı S. 2 de)

Ankara — C.H.P. Genel Başkanı İsmet İnönü 9 Mayıs 1960 günü The Times Gazetesini Türkiye Muhabiri David Hotham'a, şehit Türk gençleri hakkında özel bir demec vermiştir. Karanlık devrin esir yasakları dolayısıyla bu demec Türkiye'de neşredilmemiş, sadece dünya basınında yer almıştır. The Times Muhabirinin 9 Mayıs Pazartesi günü 'Türk gençleri tarafından yapılan son hürriyet mücadelesi hakkında ne düşündüğünü sorması üzerine, İnönü demiştir ki: 'En az yüz yıldır bu memleketin hürriyet mücadelesi var. Bu mücadelede entellektüeller katılmıştır, hecalar katılmıştır. Başlı başına nazımında bir gün bu hürriyet mücahitlerinin abidesi dikilecek, son hürriyet mücadelesinde ölmüş olanlar ise, kendilerinin öcekleri bütün hürriyet mücahitlerinin omuzlarında yükselcek ve hepimizin üstünde görülecektir. Bu hürriyet şehitleri rejim kurmuşlardır, hayatiyetimiz kurtarılmıştır ve halk vazifelerinin ne olduğunu'

9 Mayıs 1960 günü The Times gazetesinin Türkiye Muhabiri David Hotham'a şehit Türk gençleri hakkında beyanat vermiş fakat neşre sağ yüzünden yayınlanmıştır. 27 Mayıs inkılabından önce çekilmiş olan bu resimde İnönü Beraberin ki mebusla birlikte meclise gelirken görülmüştür.

11-6-1960 Tarihinde Emniyet Müdürlüğünde Yapılan basın toplantısı

Kahraman Maraşımızın değerli bas mensuplarını sonsuz bir hürmet ve muhabbetle selamlarız.

Aktın mensubu bazı arkadaşlarımızın ayrı olay

(Devamı S. 2 de)

(Devamı S. 2 de)

